

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ.

IX. ÉVFOLYAM.

1894. november.

IX. FÜZET.

TANÍTÓKÉPZÉS.

Az 1895-diki állami közoktatási költségvetésről.

A vallás- és közoktatási minisztérium rendes kiadásai

1895-re kitesznek	9.589,288	frtot,
1894-ben pedig megszavaztatott	8.681,659	»
az emelkedés tehát	907,625	frt.

Lássuk a közoktatási költségvetést a többi nagyobb tárczákhoz való viszonya szerint (az egyes tárczák rendes kiadásait és költségzaporulatát kerek számban véve).

	Rendes kiadás	Költségzaporulat	
Belügyminisztérium	14.573,000	1.270,000	vagyis 9.7 ⁰ / ₀
Pénzügyminisztérium	76.839,000	9.144,000	» 13 ⁰ / ₀
Kereskedelmi minisztérium	83.559,000	12.735,000	» 18 ⁰ / ₀
Földmivelési minisztérium	16.564,000	604,682	» 4 ⁰ / ₀
Vallás- és közoktatási minisztérium	9.589,000	907,000	» 11 ⁰ / ₀
Igazságügyi minisztérium	15.216,000	343,885	» 2.5 ⁰ / ₀
Honvédelmi minisztérium	14.071,000	274,000	» 2.0 ⁰ / ₀

Ezen adatokból látszik, hogy a nagyobb tárczák között a kultuszminisztérium büdzsetje a legkisebb; kedvezőbbé teszi a viszonyt, hogy a kultusztárcza a költségzaporulatra nézve (a tárcza összes rendes kiadásaihoz viszonyítva) a 3-dik helyen áll.

A kilencszázezer frtos költségemelkedés tehát a tárcza rendes kiadásaihoz viszonyítva kedvezőnek látszik, sőt való igaz, hogy 20 év óta (1875 óta) egy évben sem emelkedett ennyivel a közoktatás büdzsetje; mindazáltal tekintve a közoktatásnak a többi tárczakkal szemben hosszú időn át való háttérbe szorítását, de másrészt a lefolyt évi örvendetes haladást, nem lehetünk a jövő évi emelkedéssel megelégedve. Vessük csak egybe az utolsó két év költségzaporulatát a jövő évivel:

az 1893. évben emelkedett a kiadás	282,000	frttal,
az 1894. évben	815,000	frttal,
az 1895. évre előirányozott kiadási többlet	907,000	frt.

Tehát az emelkedés jóval csekélyebb mértékű lesz a jövő évre, mint volt 1894-ben. Kiténik ez különösen akkor, ha a közoktatási tárcza költségzaporulatát az egész állami költségvetés kiadásainak szaporulatához viszonyítjuk. Ugyanis :

az idei (1894-diki) állami költségvetés rendes kiadásai 16 millióval emelkedtek, a miből 800 ezer frt, vagyis 5⁰/₁₀₀ esett a közoktatási tárczára ;

a jövő évi (1895-diki) állami költségvetés rendes kiadásai pedig 26 milliónyi emelkedést mutatnak fel, a miből 900 ezer vagyis csak 3⁰/₁₀₀ esik a közoktatási tárczára.

Ez adatok világosan mutatják, hogy a közoktatási költségvetés rendes kiadásainak emelkedése jóval kedvezőtlenebb arányt tüntet fel, mint az előző évben.

A rendes kiadásoknál kedvezőbb színben tűnik fel a rendkívüli kiadások emelkedése. Ugyanis a «beruházások» című tételnél azt találjuk, hogy :

az 1894. évre megszavaztatott	---	1.387,255 frt
s az 1895. évre előirányoztatott	---	3.361,876 »
az emelkedés tehát	---	1.974,621 frt

Ezen tétel közel két milliónyi emelkedése közoktatásunk örvendetes fejlődését jelenti. Az igazság, a méltányos elismerés érdekében meg kell jegyeznünk, hogy e tétel egyes czímei leginkább még a gróf Csáky Albin által kezdett vagy tervezett építkezésekre és felszerelésekre vonatkoznak.

Ha szemlét tartunk a közoktatási minisztérium költségvetésében, azt találjuk, hogy a 907,000 frt kiadási többlet meglehetősen egyenletesen oszlik meg az 50 cím között. Nagyobb költségemelkedést találunk a középponti igazgatásnál: 31,891 frtot; a felekezeti, törvényhatósági és községi középiskolák segélyezésénél: 99,242 frtot; a népnevelésnél: 295,000 frtot; az intézetek építésére felvett kölcsönök törlesztésénél: 115,897 frtot s az egyházi céloknál: 100,000 frtot. A költségvetésből általában az látszik, hogy az új miniszter, báró Eötvös Loránd, elődének nyomdokait követi, a minthogy nem is lehet a közoktatási politikát rögtönösen megváltoztatni; de azért már itt-ott meglátszik az új felfogás. Így például feltűnő a felekezeti intézetek s általában a felekezeti célok istápolása, a tanárképzésre való gond. Mondanunk sem kell, hogy mind a kettőt — nézetünk szerint — a közoktatás egyetemes fejlődése teszi feltétlenül szükségessé. A mi azonban váratlan, sőt megdöbbentő a költségvetésben, az, hogy a tanárok (az államiakról van szó) anyagi helyzetét nem viszi előre, a mennyiben a tanároknak az 1893. IV. t. cz. szerinti fokozatos előléptetése legalább a jövő évre — stagnál.

A népoktatási kiadások 295,000 frttal való emelésének különös jelentése nincs, s belőle a miniszter népnevelési politikájára nem lehet következtetni, mert a tetemes költségemelkedés nem tartalmaz egyebet, mint az 1893. és 1894. évi törvényes intézkedések végrehajtását. De sajnálkozásunkat fejezzük ki a népoktatás fejlődése érdekében azért, hogy

a miniszternek nem sikerült az állami isk. tanítókat az állami tisztviselők fizetési osztályaiba felvételni s ezáltal anyagi helyzetüket túlrejtőbbé tenni.

Ide iktatjuk még a közoktatási kormányzat rendes bevételeinek összegezését, a mely gyanánt

az 1895-dik évre előirányoztatott	--- --	1.367,124	frt,
az 1894-dik évben kitett	--- . .	1.337,748	frtot,
az emelkedés tehát	--- --	29,376	frt.

Ezen általános tájékoztatás után lássuk a kultuszárcza minket érdeklő részleteinek költségvetését.

Középponti kormányzat.

A mint már jeleztük, e tételnél a kiadások a szokottnál nagyobb mértékben emelkednek, ugyanis:

az 1894. évre megszavaztatott	--- --	311,990	frt,
az 1895. évre pedig előirányoztatik	--- --	343,881	»
az emelkedés tehát	--- --	31,891	frt.

Ezen költségzaporulatot az okozza, hogy a közoktatási minisztérium létszámát emelik egy miniszteri tanácsossal, egy osztálytanácsossal, egy segédfogalmazóval, egy iroda segédtitkárrel és egy hivatalszolgával.

Érdekes világot vet a közoktatási minisztérium belső munkájára a költségvetés indokolása, a melyből az alább következő részt bő kivonatban közöljük:

A személyzetszaporítás szükségességét legszembetűnőbben indokolja a minisztérium évről-évre növekedő ügyforgalma a mely az utóbbi 13 év alatt 25,700 ügydarabbal szaporodott (29,800-ról 63,400-ra), holott a rendes személyzeti létszámon csak annyiban történt változás, hogy az 1890-iki költségvetésben két segédfogalmazói állást, az 1894. évi költségvetésben pedig egy osztály tanácsosi állást rendszeresítettek.

A csekély személyzeti létszámból eredő bajokon úgy igyekezett a miniszter segíteni, hogy külső tisztviselőket rendelt be szolgálatra s nagy számmal alkalmazta az ingyenes gyakornokokat. Ez az úzus annyira ment, hogy jelenleg 8 berendelt külső tisztviselő és 9 fogalmazó gyakornak van a minisztériumban (a személyzetnek több mint egyharmada).

«Az ügyforgalom még mindig szaporodik, a mi részint a közművelődési intézmények természetes fejlődésében leli magyarázatát, részint és különösen onnan ered, hogy a vezetésemre bízott vallás- és közoktatási minisztérium minden ágában az utóbbi években hozott és még folyamatban levő fontos törvények most végrehajtás alá kerülnek».

«Fokozott munkássággal sem bírja már a fogalmazói személyzet az ügymenet rendszeres folyamat biztosítani és különösen kénytelen vagyok a népnévelessel foglalkozó ügyosztályt, a mely a minisztérium ügyforgalmának egyharmadát dolgozza fel, három alosztályra felbontani, ha az ügyek alapos és gyors elinté-

zését biztosítani akarom. Minthogy pedig ezáltal a minisztériumnak az elnöki osztályon kívül levő 9 ügyosztálya még 2 osztálylyal szaporodik, első sorban 2 tanácsosi állás szervezését tartom szükségesnek oly czélból, hogy az egyes osztályok élére lehetőleg egy tanácsost állíthassak . . . »

A költségvetés a jövő évre a miniszteren és államtitkáron kívül 4 min. tanácsost, 10 osztálytanácsost, 7 titkárt, 7 segédtitkárt, 7 fogalmazót, 5 segédfogalmazót, 2 fogalmazó gyakornokot mutat ki. A számvetőséget leginkább a néptanítói nyugdíj ügyek fejlődése miatt szintén szaporítják egy számtanácsossal, 2 számvizsgálóval, 4 számellenőrrel, 4 számtisztval, 1 gyakornokkal és 2 díjnyokkal.

Népnevelési tanfelügyelőségek.

Az 1894. évre engedélyeztek	---	242,136 frtot,
az 1895. évre előirányoztak	---	245,825 frtot,
tehát több	---	3,689 frttal.

Ezen összeg nagyobb részét, 3,395 frtot, arra szándékozik fordítani a miniszter, hogy tanfelügyelőségeket a másolasok és egyéb irodai teendők ellátása végett díjnokokkal lássa el. Most Bihar-, Kolozs-, Nyitra-, Pozsony-, Sopron-, Szatmár-, Szilágy-, Torda-Aranyos-, Trencsén-, és Zemplén vármegyék kapnak díjnyokokat, s ezzel valamennyi tanfelügyelőség el van látva ezzel a kisegítő irodai személyzettel.

Egy a minisztériumba beosztott fővárosi tanfelügyelő kivételével, a ki fontos működéséért és megbízatásáért 300 frt működési pótlékot kap, a tanfelügyelők személyi járandóságai semmit sem változtak. (L. a Magyar Tanítóképző mult évfolyamának 556. lapját.)

Tanító- és tanítónőképző intézetek.

Altalában.

A költségvetés külön választja a tanító- és tanítónőképző-intézeteket; mielőtt azonban ezeket külön-külön ismertetnők, néhány általános megjegyzést koczkaztatunk. Első sorban összefoglaljuk a tanító- és tanítónőképzők kiadásait:

Az 1894. évre megszavaztak összesen	---	698,948 frtot,
az 1895. évre előirányoztak	---	718,641 »
a többlet tehát	---	19,693 frt.

Ha tekintetbe vesszük azt, hogy az 1894. évben a tanító- és tanítónőképzők költségeinek emelkedése 36,000 frtot tett ki, az idei 19,000 frt költségszaporulatot nem mondhatjuk kielégítőnek. Sőt a költségvetés részletei sem tüntetik fel a tanítóképzők kivánatos fejlődését; mert szemlét tartva a tanítóképzés rovatában, a következőket konstatálhatjuk:

1. A költségvetés nem fejleszti a képzőtanárok anyagi hely-

zetét úgy, a mint azt a törvény által megkövetelt s a gróf Csáky által kimondott fokozatos fejlesztés elve magával hozza.

2. Nyomat sem látni a költségvetésben azon szándéknak, hogy a tanári létszám emeltesék; pedig a mult költségvetés programul állította ezt fel. Annyival inkább feltűnő e dolog, mert, a mint ismeretes, a kormány a többi közt azért nem bocsátotta ki az új tantervet, mert annak végrehajtásához nincs elég tanerő.

3. Az elméleti és gyakorlati oktatás szükségletei nem emelkednek a kívánatos módon, sőt a tanítónőképzőknél 600 frttal csökkennek. Ez annyival inkább sajnós, mert a tanítóképző-intézetek részéről folytonos a panasz a szertári, könyvtári s általában a tanulmányi dotációk neveléségesen csekély volta miatt. Maga az 1894. évi költségvetés, 1000 frttal emelvén a tanítóképzők ezen című rendes kiadásait, elismeri, hogy «a tanítóképzők ebben a részben nem voltak megfelelő módon ellátva». Mi oly hiányosnak tartjuk a képzők oktatásiügyi felszerelését, hogy nem vélnénk feleslegesnek e czímen rendkívüli kiadásként egy nagyobb összegnek felvételét, a mint teszik azt egész helyesen a jövő évi költségvetésben az állami felsőbb leányiskolákkal.

De ha a hiányokról szözlöttünk, akkor ki kell emelnünk egy örvendetes jelenséget is a költségvetésből; t. i. azt, hogy a köztartási szükségleteket a tanító- és tanítónőképzőknél habár csak 9,000 frttal is szándékoznak emelni. Tekintve, hogy képzőintézeteinkben a köztartási szükségleteket évek óta folyton csak lejjebb szállították, a köztartási költségek szaporítása talán újabb fordulatot jelent tanítóképzésünk fejlesztésében. Az intézkedés bevallott közvetlen oka a tanítóhiány pótlása, czélja tehát a tanítónövendékek szaporítása. Ez helyes; azonban korántsem elegendő a köztartásoknak extenzív irányban fejlesztése, hanem szükséges azokat intenzíve is fejleszteni, vagyis a növendékek ellátását, nevelését, az internátusok vezetését jobbá tenni. Tehát az internátusok fejlesztése elé kettős feladatot kívánatos tűzni. Különben is a növendékek létszáma egy bizonyos határon túl károsan hat vissza a növendékek nevelésére, elméleti s különösen gyakorlati kiképzésére; ezért a növendékszám emelése másik módjának tartanók azt, ha magoknak az intézeteknek számát megszorítanák, legalább is a törvényes számra, 20-ra emelnék fel.

Ezen általános megjegyzések után lássuk külön a tanító- és a tanítónőképző-intézetek költségvetését.

Elemi és polgári tanítóképzők.

Az 1894. évre engedélyezett kiadás	417,483 frt,
az 1895. évre előírányzott kiadás	427,417 »
a többlet tehát	9,934 frt.

Az 1895. évre előírányzott 427,417 frtból a személyi járandóságokra 262,403 frt, vagyis 5,054 frttal esik több, mint az előző évben. Az «Indokolás» erre nézve a következőleg tájékoztat: «A személyi

kiadások ezen (5,054 frtnyi) emelkedése az 1893. évi IV. t. cikk fokozatos végrehajtásából származik, miből kifolyólag az igazgatók közül már most legalább 5-nek a VII. fizetési osztály 3. fokozatába kellett beosztatni; nemkülönbén 10 rendes tanárnak a IX. fizetési osztály 2-dik fokozatából ezen osztály 1-ső fokozatába kellett soroztatnia».

«A kiadások indokolásánál az állami tanító- és tanítónő-képző intézetek fölé egy miniszteri biztos állás szervezésének szükséges voltát hangsúlyozom. Az ezen állás rendszeresítésével járó költség, nevezetesen a miniszteri biztos tiszteletdíjaképen 400 frt ezen cím alatt irányoztatik elő; ugyancsak ezen biztos útiátalánya fejében 600 frt a dologi szükségletek alább említendő többköltségében foglaltatik».

«A szükséglethez képest s az intézetek egészségügyi állapotának javítása céljából az intézeti orvosok tiszteletdíjánál 520 frt többköltség irányoztatott elő».

A személyi járandóságok részletezése.

A 2 budapesti, 16 vidéki, összesen 18 igazgató személyi járandóságai:

	1,—600 frt	} lakpénzzel	} 1,—100 frt személyi pótlékkal
5,—2,000 frttal	1,—360 »		
13,—1,400 frttal	3,—300 »		
	2,—250 »		

A 21 fővárosi és 44 vidéki, összesen 65 rendes tanár járandóságai:

	11,—500 frt	} lakpénzzel	} 1,—100 frt személyi pótlékkal
	8,—400 »		
1,—1,800 frttal	1,—350 »		
11,—1,600 »	1,—300 »		
9,—1,400 »	3,—280 »		
10,—1,300 »	5,—250 »		
34,—1,200 »	13,—240 »		
	20,—200 »		

A 2 fővárosi és 32 vidéki, összesen 34 segéd tanár és zene-tanár járandóságai:

5,—1,000 frttal	1,—200 frt	} szem.	} 2,—245 frt	} lakpénzzel		
1,—900 »	1,—100 »				} pótl.	} 7,—210 »
28,—800 »						

A 25 vidéki tanító járandóságai:

18,—700 frttal	1,—100 frt	} lakpénzzel	
5,—600 »	szem. pótl.		1,—210 frt
2,—500 »			8,—180 »
			14,—150 »

I fővárosi és 13 vidéki, összesen 14 tornatanító járandóságai:

1,—900 frttal	}	1,—150 frt	}	} lakpénzzel
13,—400 >	}	1,—100 >	}	

Dologi kiadások részletezése.

E czímen a következő tételek fordulnak elő: köztartási költségek 82,000 frt (4000-rel több); ösztöndíjak 15,000 frt; elméleti és gyakorlati oktatás szükségletei: 8,400 frt (600 frttal kevesebb); kertészeti és gazdasági szükségletek: 6,000 frt; bútortzat, evő- és konyhaszerek: 1,500 frt; irodai szükségletek: 1,300 frt (100 frttal több); tisztogatás: 2,200 frt (200-al több); mosatás: 3,000 frt (400-al több); fűtés és világítás: 15,500 frt (500-al több); cselédbérek: 2,700 frt (200-al több); betegápolás és gyógyszerek: 2,000 frt; épületek fentartása: 7,000 frt (2000-rel kevesebb); házbérek: 10,814 frt (480-al kevesebb); utazási és költözködési költségek: 1,600 frt (600-al több); különféle kiadások: 6,000 frt (1,000-el több).

A dologi kiadások összege 165,014 frt,
vagyis 4,880 frttal több, mint az előző évben.

«E többletnek fölvétele — mondja az indokolás — az előző évi számodási eredmények folytán volt szükséges; minthogy az elsorolt tételek alatt eddig fölvett összegek elégteleneknek bizonyultak. A számadási eredményekhez képest az elméleti és gyakorlati oktatás szükségleteire 600 frttal, az épületek fentartására 2,000 frttal kevesebb irányoztatott elő».

Vége megemlíttjük, hogy bevétel czímen az 1895. évre előirányoztatott 22,430 frt, vagyis 3,600 frttal kevesebb, mint az előző évben.

Elemi és polgári tanítónőképzők.

Kiadás czímen:

az 1894. évre megszavaztak	281,465 frtot,
az 1895. évre előirányoztak	291,224 >
az emelkedés tehát	9,759 frt.

A 291,224 frtból személyi járandóságokra 122,466 frt, vagyis 4,459 frttal esik több, mint az előző évben. Ezen többletnek indokolása a következő: «Szükséges, hogy az állami felsőbb leányiskolák mintájára az állami tanítóképző-intézetekhez is miniszteri biztosi állás szerveztessék. A biztosi teendők ellátásával megbízandó egyik budapesti tanítónőképző intézeti tanár helyett okvetetlenül egy rendes tanári állomás szervezendő. Az 1893. évi IV. törvényczikk rendelkezéseinek fokozatos végrehajtása, az előbb említett egy rendes tanári állomás rendszeresítésével együtt a fizetések, lakpénzek és pótlékok tételeinél 5,109 frt többletet okozott. A hitoktatók díjazására 1,250 frttal több vétetett fel a számadásilag igazolt szükségleteihez képest; ellenben az óraadó tanárok díjaira 2,000 frttal kevesebb irányoztatik elő, minek oka abban rejlik, hogy a buda-

pesti VI. ker. áll. polgári tanítónőképző-intézet mellett eddig fentartott nevelőnőképző-intézet az 1894/5. tanév elejétől kezdve áthelyeztetik a II. ker. áll. elemi tanítónőképző-intézetbe; s így az említett óraadók díja fölöslegessé vált».

A 2 budapesti, 4 vidéki, összesen 6 igazgatónő járandóságai:

2,—2,000 frttal

4,—1,400 »

A 20 budapesti, 8 vidéki, összesen 28 rendes tanár járandóságai:

10,—1,600 frttal	}	12,—500 frt	}	lakkpénzzel	}	2,—200 frt	}	személyi		
1,—1,400 »		6,—400 »				1,—100 »			}	pótlékkal
8,—1,300 »		4,—280 »								
9,—1,200 »		5,—240 »								

A 7 budapesti és 8 vidéki, összesen 15 rendes tanítónő és zenetanár járandóságai:

4,—1,000 frt	}	1,—350 frt	}	lakkpénzzel	
11,—800 »		3,—240 »			
		1,—210 »			

A 6 budapesti és 13 vidéki, összesen 19 segédtanítónő járandóságai:

4,—700 frttal	}	4,—210 frt	}	lakkpénzzel	
6,—600 »		1,—180 »			
9,—500 »					

1 budapesti tornatanító 600 frttal és 150 frt lakkpénzzel.

A dologi kiadások részletezése.

A dologi kiadások összege kitesz 168,758 frtot, vagyis 5,300 frttal többet, mint a megelőző évben. E kiadások részletezése a következő: köztartási költségek: 99,000 frt (5,000 frttal több); ösztöndíjak 1,600 frt (100 frttal több); elméleti és gyakorlati oktatás szükségletei: 6,000 frt (500 frttal több); kertészeti és gazdasági szükségletek: 1,200 frt; bútorkészlet, konyhaszerek: 2,500 frt; irodai szükségletek: 1,000 frt; tisztogatás: 1,800 frt (200-al több); mosatás: 6,000 frt; fűtés és világítás: 20,000 frt; cselédbérek: 12,000 frt; betegápolás, gyógyszerek: 2,000 frt (500-al több); épületek fentartása: 5,000 frt; házbérek: 6,458 frt; utazás és költözködés: 200 frt; különféle kiadások: 4,000 frt (1,000 frttal kevesebb).

«Mindezen többletek előirányzását szükségessé tették egyrészt a tanítónőképzők növekedő látogatottsága, a mit a tanítóhiány nagysága miatt korlátozni nem lehet, másrészt az előző évek számadási eredményei, melyek az eddigi összegek elégtelenségét igazolják.»

Megjegyzések a személyi járandóságok tételére.

Mivel az 1890-ben megindult fizetésrendezésiünk alapjául a kormány és a törvényhozás a középiskolai tanárok fizetésével való paritás fogadta el, azért a jelen helyzet megítélésére legczélszerűbb a középiskolai és tanítóképző-intézeti tanárok fizetési viszonyait a jövő évi költségvetés adatai szerint szembe állítani.

Középiskolai igazgatók :	Tanító- és tanítónőképző igazgatók :
14,—2,000 frttal	7,—2,000 frttal
28,—1,600 »	17,—1,400 »

Ez adatokból szembeötlik a tanító- és tanítónőképző-intézeti igazgatók hátrányos helyzete a középiskolaiakkal szemben. A középiskolai igazgatóknak 33⁰/₀-a, a tanító- és tanítónőképzőknek pedig csak 29⁰/₀-a van a VII. fizetési osztályban. Azonban nem ez a nagyobbik baj, hanem, hogy 17 igazgatónak törzsfizetése a jövő évre is 1400 frt marad, míg a középiskolai igazgatók már két év óta élvezik az 1,600 forintot. Ez bizony igazságtalanság a tanítóképző igazgatókkal szemben és nem válik az ügynek javára, hogy a kormány évről-évre engedi a tanítóképző-intézetek vezetőit remélni és — csalódní. Kicsiny összegről, évi 3,400 frtról van szó, de fontos közérdek támogatása függ annak megoldásától. A középiskolai igazgatók elégedetlenek s mozgalmat indítottak helyzetök javítására; nem volna felesleges, ha a mi igazgatóink is támogatnák az egyesületet, a mely a debreczeni gyűlés határozata értelmében megteszi érdekekben a szükséges lépést.

Lássuk a rendes tanárok járandóságait!

Középiskolai rendes tanárok :	Tanító- és tanítónőképző-int. rendes tanárok :
60,—1,600 frttal (12 ⁰ / ₀)	1,—1,800 frttal (1 ⁰ / ₀)
99,—1,400 » (21 ⁰ / ₀)	21,—1,600 » (23 ⁰ / ₀)
159,—1,300 » (33 ⁰ / ₀)	10,—1,400 » (11 ⁰ / ₀)
158,—1,200 » (33 ⁰ / ₀)	18,—1,300 » (20 ⁰ / ₀)
	41,—1,200 » (45 ⁰ / ₀)

Ezen összehasonlításból az a meglepő körülmény világlik ki, hogy az 1,800 és 1,600 frtos fizetésű állásokban fölötte állunk a középiskolaiaknak, de az 1,400-as, 1,300-as és 1,200-as állásokban mögöttük vagyunk. Vagyis míg a magasabb fizetésű (1,600—1,800 frt) fokozatokban a középiskolaiakkal való paritás a fővárosi tanítóképző tanárok nagy száma miatt helyre van állítva, addig nincs meg a paritás az alsóbb fizetésű (1,200—1,400) frtos állásokban, a minek a vidéki és 14—15 fővárosi tanár (tanítónő) adja meg az árát.

Látjuk tehát, hogy a rendes tanárokat illetőleg sem gondoskodik kielégítőleg rólunk a költségvetés. Az 1893. IV. törvényzcikkben kimondott paritás elve részben ma is irott malaszt s az is marad mindaddig, a míg az 1300 és 1400 frtos fizetésű állások számát nem szaporítják.

Mit mondjunk a X. és XI. fizetési osztályba sorozott tanítóképző tanárokról és tanítónőkről? Ezeknél már nem is tehetünk összehasonlítást, mert 13 helyettes és 10 tornatanárt leszámítva, nincs is ilyen ala-

csony fizetésű középiskolai tanár, míg a 225 tanító- és tanítónőképző-intézeti tanár (tanítónő) közül 108, tehát az egész statusnak majdnem fele sınıylódik a X. és XI. fizetési osztályokban. Ezen 108 tanítóképző-intézeti alkalmazott anyagi és társadalmi helyzete ólomsúlyként nehezedik tanítóképzésünkre; azonkívíül, hogy számos elégedetlenkedésnek és kóros küzdelemnek forrása a tanári testületekben, még az oktatás színvonalára is kihat, mert csak nem lehet kívánni egy 500—700 forinttal fizetett rajztanártól vagy gyakorlóiskolai tanítótól, hogy ugyanoly eredményt mutasson fel, mint 1400 frt fizetésű kollégája. Az a miniszter, a ki megszabadítja intézeteinket a X. és XI. fiz. osztályú állásoktól, a tanítóképzés szabad és gyors fejlődésének alapját fogja megvetni. Fog-e a jelenlegi miniszter következetesen haladni a czél felé . . .? A jelenlegi költségvetésből még ne következtessünk.

Nem hagyhatjuk végre szó nélkül a személyi járandóságok részletes kimutatásánál mutatkozó mesterséges csoportosításokat, részben felületességet, pl. hogy a tanítónőképző igazgatók között kettőt mutat ki a VII. fiz. osztályban, pedig tényleg 3 van; másrészt meg a tanítónőképző tanárok között az 1300 frt fizetésűek arányszáma sokkal kedvezőbb, mint a tanítóképzők között. Azonban mint értesültünk, a minisztérium az előléptetéseknél nem ezt a mesterséges számfigurációt, hanem a rangsorozatot fogja figyelembe venni. A X. és XI. fiz. osztályok arányszámainak összeállításánál nem vették figyelembe az ujabban történt tömeges előléptetéseket úgy, hogy a tényleges viszonyok ma jobbak, mint a milyeneket a költségvetés a jövő képe gyanánt feltüntet.

Népnevelés.

Az 1894. évre engedélyezett kiadás	1.970,847 frt.
az 1895. évre előirányzott összeg	2.265,847 »
az emelkedés tehát	295,000 frt.

Ezen összeggel szemben a bevétel: 83,483 frt, vagyis 7,850 frttal több, mint az 1894. évben.

A 295,000 «többlet onnan származik, hogy az ezredéves ünnepély alkalmából létesítendő 400 új állami elemi iskolának fele már az 1895. évben felállítandó s így ennek megfelelően az állami elemi iskolák személyi járandóságaira és dologi kiadásaira az előző évihez képest 130,000 frttal többet, a szükséges új épületek létesítésére kölcsön útján beszerzendő s a beruházásoknál felvett 200,000 frt kamata és törlesztési hányada gyanánt pedig 12,000 frttal többet kellett az illető tételeknél előirányozni».

Továbbá az 1893. évi XXVI. t. cikk értelmében a községi és hitfelekezeti tanítók segélyezésére 120,000 felet vettek fel.

«Végre a tanítók és tanítónők jutalmazására és segélyezésére előirányozva volt 7,000 frt a tanítók és tanítónők most már 25,000 ezeret meghaladó számához arányítva oly csekély, hogy az a tanítóknak és tanítónőknek balesetek és csapások folytán támadt szorult helyzetökben még a legsürgősebb esetekben való kellő segélynyújtására sem bizo-

nyult elegendőnek; holott pedig az is nagyon méltányos és kívánatos hogy a buzgó és odaadással működő tanítók és tanítónők további buzdításul és némi elismerésül jutalomdíjban részesüljenek: ehhez képest, különösen pedig utóbbi célra való tekintettel, ezen tételt legalább 40,000 frtra kellett felemelni.

A kiadások részletezése.

Állami népiskolák. A tanítók állandósított fizetéseire, lakpénzeire és évötödös pótlékaira: 790,000 frt (100,000 frttal több, mint az előző évben); ugyanezen iskolák dologi kiadásaira: 140,000 frt (30,000 frttal több). Községi és felekezeti iskolák segélyezésére: 490,000 frt (120,000 frttal több). Egyesületi és magániskolák segélyezésére: 16,000 frt.

Felső nép- és polgári iskolák. A tanítók állandósított fizetéseire, lakpénzeire és évötödös pótlékaira: 574,655 frt; dologi szükségletekre: 60,500 frt; az egész összeg: 635,155 frt (a felső nép- és polgári iskoláknak személyi és dologi kiadásai egy krajczárral sem emelkednek).

A nevelési intézetek közös szükségletei. Állami iskolák épületeinek átalakítására és helyreállítására, kibővítésére és kisebb építkezésekre: 71,000 frt; állami új iskolák épületeinek felállítására felvett kölcsönök törlesztésére: 49,692 frt (12,000 frttal több); jutalmak és segélyek: 40,000 frt (33,000 frttal több); tankönyvek és taneszközök előállítására: 10,000 frt; országos tanszermuzeumra: 2,000 frt; helyettesítések, óradíjak stb.: 22,000 frt.

Kisdedóvó- és dajkaképzés.

Az 1894. évre megszavazott kiadás	51,540 frt,
az 1895. évre előirányoztatott	55,000 frt,
a költségzaporulat	3,460 frt.

Bevételeként pedig előirányoztak 1895-re: 4,800 frtot, vagyis 1,400 frttal többet, mint az előző évre.

A 3,460 frt kiadási többletből 2,460 frt az óvóképzők közös költségeire és a nem állami kisdedóvóképzők segélyezésére esik. A segélyezés felemelésének indoka abban van, hogy a magyarországi központi Fröbel-nőegyesület az általa Budapesten fentartott kisdedóvónőképzőintézetet új épületben helyezvén el és rendszeresített tanári személyzettel látván el, az így okozott kiadási szaporulatot az egyesület nem volt képes saját bevételi forrásaiból fedezni; minthogy pedig az államnak ezen intézet további fennállására a kisdedóvónőképzés fejlesztése érdekében nagy szüksége van annyival inkább, mert az állam a fővárosban ily intézetet nem tart fenn, elkerülhetetlen volt az egyesület részére eddig adott államsegélyt megfelelően emelni, de biztosítva az állam részére a tanári személyzet kinevezési jogát.

Nevezetes tétel még azon 1,000 frt, a melyet a kisdedóvónő képző-

intézeti tanári (tanítónői) tanfolyam költségeire vettek fel. Ugyanis a miniszter az 1891. évi XV. t. cikk 36. §-ában megszabott tanfolyam végleges szervezéséről kíván gondoskodni. A minisztériumban most folynak a szervezési munkálatok s az 1895/6. iskolai év kezdetével valószínűleg megnyíló tanfolyam költségeire átalányképen irányoztak elő 1,000 frtot.

A bevételeket, igen helyesen, 1,400 frttal csökkentették, mert az óvóképzők internátusaiba leginkább szegény sorsú növendékek folyamodnak, a kik közül a legtöbbet ingyenellátásban kell részesíteni.

Megjegyzések. Kivánatos volna a kisdedóvképzők segítésére szánt összeget az előirányzásnál magasabbra tenni, hogy azok a tanerők, a kik a vidékről a Fröbel-egyesület képzőjébe helyeztetek át, a főváros viszonyaihoz mértén magasabb fizetésben részesülhessenek, mint a mennyit a vidéken kaptak.

A paritásnál fogva, a mely a tanítóképző és óvóképző tanárok között megvan, kívánjuk, hogy a vidéki óvóképzők igazgatóinak törzsfizetése legalább egyelőre 1,600 frtra emeltessek s a fővárosi (Fröbel-nőegyesületi) óvóképző igazgatója pedig a VII. fizetési osztályba soroztassék.

Részletezés.

A személyi járandóságok összege kitesz 11,140 frtot. A fizetések részletezése a következő:

2 igazgató 1,400 frttal } 1,—200 frt évötödöspótlékkal
 } 1,—300 » lakpénzzel

2 rendes tanár 1,200 frttal } 1,—240 frt } lakpénzzel
 } 1,—200 » }

2 rendes tanítónő 800 frttal

kisdedóvó } 1,—1,200 frttal } 1,—100 frt lakpénzzel.
 } 1,— 700 » }

A dologi kiadások összege 24,000 frt. Az előző évi összeget változatlanul irányozták elő. (A részletezést lásd a Magyar Tanítóképző mult évfolyamának IX. füzeté 566. lapján). A különbség csupán az, hogy, a mint az indokolás felemlíti, a kisdedóvképzők közös költségeire 2,460 frttal többet, összesen 12,460 frtot irányoztak elő s a kisdedóvképző tanári tanfolyamra 1,000 frtot vettek fel.

Kisdedóvás.

Az 1894. évre megszavazott kiadás	158,000 frt,
az 1895. évre előirányoztatott	170,000 »
a többlet tehát	12,000 frt

A 12,000 frtnyi költségtöbbletből 10,000 frt kisdedóvók és menedékházak fentartására, felállítására és segélyezésére esik. «Különösen állami iskolákkal kapcsolatban — így szól a miniszter — kívánok ily intézetek állításáról gondoskodni, előmozdítva ez által az iskolák

sikeresebb működését, de a lehetőség szerint gondoskodni fogok arról is, hogy más jellegű kisdedóvodák és menedékházak a legsürgősebben szükséges segélyben részesüljenek». Új kisdedóvók és menedékházak szaporítása következtében az ezen intézetek berendezésére megkívánt kiadásokat 2,000 frttal emelték.

Érdekes, hogy az 1895. évi költségvetésben szerepel először a kisdedóvák címén bevétel, a mely 600 frtot tesz ki s nem egyéb, mint Pancsova város évi járuléka az ottani állami kisdedóvó fenntartásához.

A kiadások részletezése.

Kisdedóvók és menedékházak fenntartására, felállítására és segélyezésére: 150,000 frt (10,000 frttal több); kisdedóvók és menedékházak épületeinek költségeire, kisebb építkezésekre és átalakításokra 20,000 frt (2,000 frttal több).

Egyéb népnevelési célok.

Az 1894. évre megszavaztatott ... 162,000 frt,
az 1895. évre előirányoztatik ... ugyanannyi.

Ebből a kiadásból a néptanítók nyugdíjintézetének segélyezésére esik: 150,000 frt; a «Néptanítók Lapja» kiadására 10,000 frt; a néptanítói árvaház segélyezésére: 2,000.

Emberbaráti intézetek.

Siketnémák intézete Vácson.

Az 1894. évre engedélyeztetett ... 40,150 frt,
az 1895. évre előirányoztatik ... 44,400 frt.

A többlet tehát ... 4,250 frt.

Ezen 4,250 frt többletből 1,450 frt a személyi járandóságokra esik. Ugyanis a növendékek számának szaporodása miatt az intézetnél két újabb parallel osztály felállítása válván szükségessé, az egyik parallel osztályban egy segédtanítót szándékoznak alkalmazni 1,000 frt fizetéssel, s a másikban egy gyakornokot 300 frt fizetéssel. Az intézeti növendékek létszámának szaporodásához képest emelték a dologi kiadásokat is 2,800 frttal.

A személyi járandóságok összege kitesz 20,100 frtot. Az igazgató fizetése 1,200 frt 400 frt igazgatói pótlékkal; 6 tanító fizetése 1,000 frt 200 frt lakpénzzel (100 frt ötödéves pótlék); a rajztanítóé 800 frt 200 frt lakpénzzel, a 4 segédtanítóé 800 frt 200 frt lakpénzzel; a kézimunka-tanítónőé 500 frt (50 frt quinquenniummal).

A dologi járandóságok összege kitesz 24,300 frtot.

A Paedagogiummal kapcsolatos, siketnémák oktatására képesítő tanfolyam.

Az 1894. évre engedélyeztetett ... 6,357 frt,
az 1895. évre előirányoztatik ... ugyanannyi.

A részletezést lásd a Magyar Tanítóképző mult évi folyama IX. füzetének 568. lapján!

A vakok országos intézete Budapesten.

Az 1894. évre engedélyezettett	46,886	frt.
az 1895. évre előirányoztatik	47,496	frt.
<hr/>		
Az emelkedés tehát	610	frt.

Ezen 610 frt a személyi járandóságokra esik, a melyből kiemeljük, hogy az előkészítő osztaly rendes tanítónőjének díjazását megszapordott teendőihez képest 200 frttal emelik; a másik tétel pedig a szürkenének számára misét szolgáló lelkész 120 frt tiszteletdíja, mire nézve azt mondja a miniszter, hogy «a növendékeket ápoló, azokra felügyelő és a háztartást vezető szürkenéneknek szent mise szolgáltatására irányuló kívánságát, melyet egyébként rendi szabályaik is megkövetelnek, meg nem tagadhattam.»

A vakok országos intézetéből kilépő növendékek segélyére 2,921 frtot, vagyis 4 frttal fordítanak többet mint az előző évben, mert a vakok ápodai alapjának tiszta jövedelme is csak ennyivel szaporodott.

Az intézet személyi járandóságainak részletezését l. a Magyar Tanítóképző mult évi száma IX. füzetének 569. lapján!

Balatonfüredi szeretetház.

Az 1894. évre megszavaztatott	13,198	frt.
az 1895. évre előirányoztatik	15,468	frt.
<hr/>		
Az emelkedés tehát	2,270	frt.

A 2,270 frtból csak 220 frt emelkedés esik a személyi járandóságokra. Ebből 100 frt a családtanítók fizetésének évenként 25 frttal növekedésére esik, a mint azt az intézeti szabályok megállapítják. Az orvos díjazását 120 frttal növelik.

A dologi kiadásokat 2,050 frttal emelik, mert a szerzett tapasztalás szerint az eddig előirányzott összegek elégtelenek voltak s az élelmezés, háztartás, ruházat, fűtés és világítás szükségleteit még a legtakarékosabb gazdálkodás és házi kezelés mellett sem lehetett fedezni. E szerint a dologi kiadások majd mindenik tétele emelkedik. A részletezés a következő: élelmezés és háztartás: 8,200 frt (1,200-al több); ruházat: 1,400 frt (600-al több); fűtés és világítás: 850 frt (250-el több); gyógyszerek: 300 frt; gazdasági kiadások: 1,200 frt; iskolai könyvek, irodai költségek: 250 frt; épületsfentartás: 300 frt; vegyesek: 500 forint.

A bevételek 600 frttal csökkennek. «Okozza ezt a társadalmi érdeklődésnek és jótékonságnak az intézet irányában évről-évre tapasztalt lanyhulása s azon körülmény, hogy a felvett szegény gyermekek egy része után szüleik s gyámjaik nem képesek a tartásdíjat fizetni.»

Emberbaráti intézetek segélyezése.

Az 1894. évre engedélyezettett	9,800 frt.
az 1895. évre előirányoztatik	15.000 frt.
A költségszaporulat tehát	5,200 frt.

A kolozsvári siketnéma-intézet segítésére 5,500 frtot fognak fordítani, vagyis 700 frttal többet, mint 1894-ben. Ezen 5,500 frt részletezése: 1 igazgató tanár fizetése 1,000 frt, igazgatói pótléka 200 frt; 1 rendes tanár fizetése 1,000 frt, lakpénzt 200 frt; a folyó segély: 3,100 frt.

Az aradi siketnéma-intézet segítő összege marad 500 forint.

A temesvári siketnéma-intézet segítő összege 3,000 frt lesz, vagyis 1,500 frttal több az előző évinél.

A hülyék és gyenge elméjűek országos intézete kap úgy, mint 1894-ben 3,000 frtot.

A miniszter «egy új és nevezetes» intézetet is létesített Budapesten, a dadogók és hebegők tanfolyamát, a melyre 3,000 frtot szánt. Ebből a vezető tanító kap 1,000 frt fizetést, 200 frt pótlékot és lakást, a felügyelő orvos 200 frtot, a házbér fejében adnak 1,400 frtot s fűtésért, világításért és tisztogatásért 200 frtot. E czímen bevételt is irányoztak elő: 1,500 frtot, úgy hogy ez a tanfolyam az államnak csak 1,500 frtjába kerül. «Felettből csekély kiadásnak kell ezt tekintenem, mondja a miniszter, midőn ennek segélyével módot nyújthatok az országban élő s a statisztikai adatok nyomán mintegy 20,000-re tehető hebegők és dadogók ezen, a közéletben oly nagy akadályt képező nyelvhibájának orvoslására».

Különféle intézmények és iskolák.

A vallás- és közoktatási miniszterium terveibe való betekintés és a kellő összehasonlítás kedvéért kívánatosnak látszik még néhány általános érdekű iskolának, illetve intézménynek ismertetése. Az ismertetés ezeknél a közlőny jellegénél és a hely szűkénél fogva csak a legfontosabb tételekre terjedhet ki.

Országos közoktatási tanács.

A közoktatási tanács költségvetése változatlan marad, a mennyiben a jövő évre is, mint az előzőre, 14,600 frt kiadást s a könyvbírálati díjakból 4,000 frtot irányoznak elő.

A 7,8000 frt személyi járandóság főbb tételei; ügyvivő alelnök: 600 frt; alelnök: 400 frt; titkár: 2300 frt; 2 előadó: 1,600 frt; változó tagok ülésdíjai: 2,500 frt.

A 6,800 frt dologi kiadások részletezése: könyvbírálati díjak 4,000 frt; irodai költségek és tanügyi folyóiratok: 1,800 frt; úti költségek és napidíjak: 1,000 frt.

Tankerületi főigazgatóságok.

Az előirányzat 75,406 frtra rúg, a mi 2,405 frttal több az 1894-dikénél. A miniszter a személyi járandóságoknál 2,655 frttal többet, s a dologi kiadásoknál 250 frttal kevesebbet irányoz elő. A személyi járandóságok többlete leginkább onnan ered, hogy 2 főigazgató mellett az irnokot rendes tanári fizetéssel látják el. Magoknak a főigazgatóknak fizetése változatlan marad; ugyanis 2 budapesti főigazgató 3,000 frt fizetést és 800 frt lakpénzt kap; a 10 vidéki főigazgató pedig 2,500 frt fizetést és 560, illetve 480 frt lakpénzt kap. Egy főigazgatónak még 500 frt személyi pótléka is van.

Vizsgálati bizottmányok.

A vizsgálati bizottmányok kiadása változatlanul 15,000 frt marad. Az egyes tételekből bennünket érdekel, hogy az érettségi vizsgálatra küldött miniszteri biztosok díja: 1,000 frt; a tanítóképző-intézeti igazgató tanács tagjainak napidíja és útiköltsége: 1.200 frt; a néptanítói képesítő vizsgálatoknál működő bizottsági tagok díjazása és útiköltsége: 2,500 frt.

A bevétel címén szerepelnek: a középiskolai tanárjelöltek vizsgálati díjai; 4,000 frt (500 frttal több az előző évinél); elemi, felső nép- és polgári iskolai tanítójelöltek vizsgálati díjai: 8,200 frt (300 frttal kevesebb).

Érdekes, hogy középiskolai érettségi vizsgálatok díjai sem a bevételeknél, sem a kiadásoknál nem szerepelnek, mert azok a vizsgálatot tartó tanárok között kiosztatnak. Méltányos és igazságos volna, hogy a néptanítói vizsgáló bizottságok *tanár* tagjai is részesüljenek bizonyos díjban, annyival inkább, mert a különböző vizsgáló bizottságoknál a vizsgáló tanárok mind kapnak napidíjat, csak az elemi néptanítói vizsgálatoknál nem. Ez bizony anomalia, a min már a néptanítói vizsgálatok tekintélye érdekében is kellene segíteni.

Budapesti kir. tud. egyetem és műegyetem.

Az 1895. évre előirányzott összeg kitesz 791,576 frtot (12,156 frttal többet az előző évinél). A 12,156 frtból 8,606 frt esik a személyi járandóságokra és 3,550 frt a dologi kiadásokra.

Nevezetesebb adatai a költségvetésnek, hogy a római jognak a már meglevő kettőn kívül egy harmadik tanszéket állítanak: az orvosi karon fejlesztik a gyermekgyógyászatot egy tanarsegédi és egy gyakornoki állással; a bölcsészeti karon az indogermán összehasonlító nyelvészet tanszéke egy rendes tanárt kap. Különben a miniszter a bölcsészeti fakultáson több tanszék felállítását tervezi: fokozatosan fogják létesíteni a művelődéstörténelmi, csillagászati, csillagászati-földrajzi és egy harmadik classica-philologiai stb. tanszékek felállítását.

A műegyetem számára 1895. évre 275,259 frtot irányoztak elő (18,152 frttal többet az előző évinél.) A 18,152 frtnyi kiadási többletből a személyi

járandóságokra esik 12,152 frt, 6,000 frt pedig a dologi kiadásokra vonatkozik.

A miniszter a műgyetemet fejleszteni szándékozik egy gépszerkezettani, egy graphostatikai tanszék felállításával s 2 új repitor és 5 tanársegéd alkalmazásával.

Budapesti középiskolai tanárképző s a vele kapcsolatos gyakorlóiskola.

Az 1895. évre előirányzott 50,704 frt 4,088 frttal haladja meg az előző évit.

A költségzaporulat leginkább onnan ered, hogy a tanárképző 18 háromszázforintos ösztöndíját 500 forintra emelik. Az «Indokolás» szerint egyrészt a tanítás érdekei kívánják, hogy a tanárképző ösztöndíjas tagjai minden idejüket és egész tehetségüket tanulmányaik végzésére fordítsák s egyéb elfoglaltságuk ne legyen; másrészt ez által a tanári pályára lépők száma emelkedni fog. «Jó középiskolai tanároknak elegendő számban és jó minőségben való kiképzése oly feladat, melyre áldozatok árán is törekedni kell».

Gimnáziumok.

Az 1894. évre engedélyeztetett	---	391,683 frt,
az 1895. évre előirányoztatott	---	443,269 frt,
az emelkedés tehát	---	51,586 frt.

A kiadási többletből 40,863 frt a személyi járandóságokra, 10,723 frt pedig a dologi szükségletekre esik

Habár a személyi járandóságok czímén felvett költségzaporulat csinos összeget tesz ki, mindamellet a gimnáziumi tanárok fizetésjavítása érdekében csupán annyi történik, hogy 2 igazgatót a VIII. fizetési osztályból a VII. osztályba emelnek. Egyéb kiadások, a melyek az 1893. IV. t. cz. által kötelezett fokozatos előléptetést eszközölnék, hiányzanak a költségvetésből. Pedig a törvény végrehajtásának 3-dik évében legalább meg lehetne kezdeni az 1,800 frt törzsfizetésű fokozatba való előléptetést.

A személyi járandóságoknak majdnem egész költségzaporulata új állások kreálására fog fordíttatni. Létesíteni fognak 1 igazgatói és 17 tanári állást, melyek közül 5 a fővárosra és 12 a vidékre esik. A tanárok létszáma szaporításának oka a fővárosban az, hogy a gimnáziumok egynemelyikénél párhuzamos osztályokat kell felállítani s azon kívül, hogy a VIII. kerületben új középiskolát létesítenek, a melynek építésére a főváros 100,000 frtot szavazott meg. A 12 vidéki tanári állás létesítése pedig a szamosujvári középiskola államosításában és a szentgotthárdi állami algimnázium fokozatos fejlesztésében leli magyarázatát. A szamosujvári gimnáziumhoz kell az új igazgatói állás is.

A tornatanítók javadalmának rendezése megkezdődik; a jövő évre 1 fővárosi és 2 vidéki tornatanítói állást rendszeresítenek. Ezen állások javadalmak szerint a X. fizetési osztályba soroztattak (800 frttal és megfelelő lakpénzzel).

A tanárképzés szempontjából figyelemreméltó intézkedése a miniszternek, hogy 5 számfeletti tanári állás szervezését is felvette a költségvetésbe azon üdvös célból, hogy 5 kiváló tanárt kiküldhessen a szakukban való bővebb tanulmányok tétele végett. «Ezen áldozatot, mondja a miniszter, meg kell hoznunk a magyar tudományosság emelése céljából, mely emelés az összes tanárság tudományos színvonalának emelkedésére is vissza fog hatni».

A midőn a miniszter úrnak ezt a nagyfontosságú kezdeményezését örömmel üdvözöljük, csupán arra kérjük, hogy azt a többi iskolákra s főleg a tanítóképző-intézetekre is kiterjeszteni sziveskedjék, a tanítóképzés jelegének megfelelőleg nem csupán a szaktárgyak, hanem a hazai és külföldi iskolák tanulmányozása céljából.

A dologi kiadásoknak legérdekesebb tétele az, hogy a zalaegerszegi polgári iskola megszüntetésére, illetve gimnáziummá átalakítására 4,000 frtot vettek fel.

Reáliskolák.

Az 1894. évre engedélyezettett	---	699,574 frt,
az 1895. évre előirányoztatik	---	726,600 frt,
a kiadás szaporulata tehát	---	27,026 frt.

A kiadási többletből 19,648 frt a személyi járandóságokra, 7,378 frt pedig a dologi szükségletekre esik.

A személyi járandóságok emelkedése onnan származik, hogy 2 igazgatót a VIII. fiz. osztályból a VII-dikbe helyeznek; továbbá a budapesti VI. ker. alreáliskolát főreáliskolává fejlesztik s ezért 3 új tanárral látják el s végre a vidéken egyes népes reáliskolákban párhuzamos osztályokat rendszeresítenek, a mi célból a tanárok létszámát 2-vel szaporítják.

2 fővárosi és 5 vidéki tornatanítói állást hasonló módon rendszeresítenek, mint a gimnáziumoknál; a többi tornatanítók azonban a jövő évben és «jutalomdíjban» (illetve nem rendszeresített fizetésben) fognak részesülni.

Az 5 számfeletti rendes tanári állás a reáliskoláknál is előirányoztatott ugyanazon okokból, mint a gimnáziumoknál.

Felekezeti, törvényhatósági és községi középiskolák segélyezése.

Az 1894. évre megszavaztatott	---	183,458 frt,
az 1895. évre előirányoztatik	---	282,700 frt.
az emelkedés tehát	---	99,242 frt.

A költségvetés tételei között ez egyike a legnagyobb kiadási emelkedéseknek. Számos felekezeti középiskola anyagi baján és hátramaradottságán segít ujjog a miniszter s emeli azokat a középiskola általános színvonalára. A midőn azonban készséggel elismerjük, hogy a miniszter úr ezen iskolák segítése által hasznos szolgálatot tesz a magyar közművelődésnek, egyúttal szíves figyelmébe ajánljuk, hogy

Magyarországon 43 felekezeti tanítóképző-intézet működik, a melyek nagyobb része anyagi szegénység miatt nem képes a maga lábán járni, még kevésbé az általános fejlődéssel lépést tartani: pedig ezek a tanítóképző-intézetek (az idegen ajkúak negatív irányban) a nemzeti művelődés és állami élet szempontjából fontosabb hivatást töltenek be a középiskoláknál. Bizony jó volna ezekre is kiterjeszteni az atyai gondokat s ha másképp nem, törvényhozás útján rendezni a felekezeti tanítóképzők ügyét.

A költségvetésben 34 középiskola segélyezéséről van szó, a melyek közül 10 katolikus, 21 protestáns felekezeti és 4 községi jellegű. A költségvetés indokolása a következő új segélyezéseket említi: emelik a csurgói és miskolczi ev. ref. és a rózsashegyi és keszthelyi kath. gimnáziumok segélyét; végleg megkötötték a szerződést a kisujszállási ev. ref., a mezőturi ev. ref., a soproni ág. ev. és az ujbárszi községi gimnáziumok segítésére nézve. Egészen új tételekül szerepelnek a félegyházi kath., a hódmezővásárhelyi ev. ref. és a pápai ev. ref. gimnáziumok. Érdekes, a mit az «Indokolás» e két utóbbi gimnáziumról mond: «Mindkét középiskola közművelődési szükségét pótol; mindkettőnek a fentartója mostoha anyagi viszonyok között van, melyek nemcsak, hogy nem engedik meg az intézet korszerű haladását, de még fennállásukat is kétségessé teszi.» Minket különben a pápai iskola állami segélyezése azért érdekel közelebbről, mert a dunántuli ev. ref. egyházkerület azért szüntette be tanítóképzőjét Pápán és bocsátotta szélnek az intézet tanárait, hogy gimnáziumát megmentse az állami segélytől. Ime a végzet!

Állami felsőbb leányiskolák.

Az 1894. évre megállapított	---	262,511	frt,
az 1895. évre előirányoztatik	285,235	frt,
a kiadási többlet tehát	22,724	frt.

A többkiadásból 12,624 frt személyi járandóságokra esik ugyan, de azért a felsőbb leányiskolai tanárok s tanítónők anyagi sorsa úgyszólván mit sem javul; mert e többlet onnan származik, hogy egy igazgatónak 2000 frt fizetését és 600 frt lakbérét a tanítóképzők rovatából áthozták a felsőbb leányiskolák rovatába; továbbá párhuzamos osztályok felállítására miatt 4 rendes tanári, illetve tanítónői állást rendszeresítenek, közöttük kettőt 1,400, kettőt 1,200 frt törzsfizetéssel. Azonban ezen állások közül a VIII. fizetési osztályban csak egy az új állás, a többi három előléptetés által töltik ki.

A személyi járandóságok részletezése:

2 fővárosi és 10 vidéki, összesen 12 igazgató:

	}	1,—500	}	frt személyi pótlékkal		
		1,—600		}	} lakpénzzel	
3,—2,000		frttal				1,—360
9,—1,400		»				3,—350
						2,—300

11 fővárosi és 36 vidéki, összesen 46 rendes tanár és tanítónő:

6,—1,600 frttal	} lakpénzzel	9,—500 frt
9,—1,400 »		5,—400 »
8,—1,300 »		4,—350 »
23,—1,200 »		2,—300 »
		14,—280 »
		7,—240 »

9 budapesti és 32 vidéki, összesen 41 rendes tanítónő:

7,—1,000 frttal	} lakpénzzel	10,—350 frt
34,—800 »		13,—245 »
		9,—210 »
		4,—175 »

20 vidéki segédtanítónő:

5,—600 frttal	} lakpénzzel	1,—300 frt
15,—500 »		8,—210 »
		1,—180 »

Ez adatokat a tanítóképző-intézeteknél kimutatottakkal összehasonlítva kitűnik, hogy a fizetési viszonyok a felsőbb leányiskoláknál nem jobbak, mint a tanítóképzőknél.

A dologi kiadásoknál 10,100 frt emelkedés mutatkozik. Ezen összeg különböző címeken oszlik meg, a melyek közül kiemeljük, hogy az elméleti és gyakorlati oktatás szükségleteit 1,000 frttal szaporítják.

Állami iskolák építése, beruházások, átmeneti kiadások.

A budapesti II. ker. állami tanítónőképző épületének kibővítésére valamint az új helyiségek belső felszerelésére az 1894. évi költségvetéshez 80,000 forintot irányoztak elő; ez összeget az 1895. évre 26,737 frttal 106,737 frtra egészítik ki. Ezt a költség-többletet a miniszter a következőleg indokolja: «Szükségesnek mutatkozott azon terveket, melyek alapján az 1894. évi költségvetésben 80,000 frt előirányoztatott, az intézet nagy fontosságára való tekintetéből pedagógiai szempontból is fölülbíraltatni, mely bírálat bevárása akkor egyenlő lett volna az építkezésnek egy évre elhalasztásával. Ezen bírálat annak a pedagógiai követelménynek adott kifejezést, hogy az oktatásra szánt helyiségek az internátus helyiségeitől teljesen elkülönítettessenek. Ezen követelmény keresztülvitele elől ily nagy maradandó mű létesítésénél elzárkózni nem lehetett; és ez, valamint az a körülmény, hogy a fő- és székváros időközben az épület jobb szárnya mentén új utcza nyitását határozta el, a miért itt az eredeti tűzfal helyett utcasort kellett tervezni, idézték elő a 26,737 frt többletköltséget».

Az eperjesi állami kisdedvívőképző-intézet épületének létesítésére 95,200 frt irányoztatott elő. A miniszter már az 1894. évi költ-

szépvetésben részletesen indokolta ezen intézet felállításának czélszerűségét, most a költség megokolására még a következőket mondja: «Ezen intézet a felvidék kisdedovásiügye érdekében valóban kitűnő szolgálatot tesz, de egyelőre alkalmas helyiség hiányában csak czélszerűtlen bérházban lehetett berendezni, a melyben az egész intézetnek és internátusnak elegendő helye nincs. Az intézet részére saját épület felépítése annál sürgősebb, mert a míg ez használatba nem vétetik, az intézet részére tanügyi és egészségügyi szempontból megfelelő helyiséget biztosítani egyáltalában lehetetlen». A város legalkalmasabb pontján fekvő telek vételára: 28,700 frt, az építési költség: 62.400 frt; felszerelés: 4,100 frt.

A pozsonyi állami kisdedovásiönöképző intézeti tanfolyam mintaóvójának költségeire 17,400 frtot irányoztak elő.

Ezen kisdedovásiönöképző tanfolyamnál, mely «eddig kiváló eredményt mutatott fel a kisdedovásiönök kiképzésében», azon nagy hiány volt érezhető, hogy nem volt mintaóvója. A mintaóvó az állami tanítónöképző-intézet telkén, a melylyel az óvóképző tanfolyam kapcsolatban van, fog épülni; a tanítónöképző azonban nem csak a mintaóvó legszükségesebb helyiségeivel, hanem a kisdedovásiönöképzés számára megkívántató helyiségekkel és ki fog bővítetni. Ha netalán a kisdedovásiönöképző-intézeti tanfolyam, mely ez idő szerint kiegészítő intézmény, megszűnnék, a mintaóvóra azontúl is szükség lesz menedékházak vezetésére alkalmas nők képzése céljából.

A losonczyi állami tanítóképző internátusának kibővítésére 25,000 frtot irányoztak elő. «A losonczyi tanítóképzőben kívánatos, hogy a tanítójelöltek internátusban helyeztessenek el. Van ugyan most is 2 hálószoba, de ebben alig 10—15 növendék helyezhető el, holott legalább 60 növendéket kellene oda befogadni. Maga az épület a legsajnálatosabb állapotban van».

A fumei állami iskolák épületeikére 135,000 frtot vettek fel. Az 1893. évi költségvetésben ugyanis csak az állami elemi és felsőbb leányiskolák telkéről gondoskodtak, most pedig az állami elemi, polgári és kereskedelmi iskolák új épületei számára is vásárolnak telket. A leányiskolák építéséhez már hozzá is fognak s erre a célra 160,000 frtot vettek fel.

A budapesti VIII. ker. gimnázium telkére és építésére 350,000 frtot szánnak; a *lugosi* gimnázium építésére 80,000 frtot; a *salaegerszegi* gimnázium építésére 120,000 frtot, a *fehértemplomi* gimnázium építésére 50,000 frtot. *A felekezeti, törvényhatósági, községi középiskolák* építésének segélyezésére a jövő évben 60,000 frttot (22,000-el többet, mint az előző évben) vettek fel, mert ezek az iskolák «azon nagy áldozatok mellett is, a melyet fentartóik a közügynek hoznak, még mindig nincsenek azon a színvonalon, hogy az állami intézetekkel a versenyt kiállhassák».

Az állami felsőbb leányiskolák *könyvtárainak és tanszergyűjteményeinek* kiegészítésére 5,000 frtot irányoztak elő. (Ilyen intézkedés nagyon elkelne a tanítóképzőknel is).

A középiskolai műszavak szótárára is kiterjedt a miniszter figyelme, a mennyiben erre egyelőre 1,000 frtot irányzott elő. Ennek indoko-

lásául a következőket mondja: «A középiskolákban használatban levő műszavak tekintetében a legnagyobb eltérések észlelhetők és pedig nemcsak a különböző szakú tankönyveknél, hanem ugyanazon szakokban is más-más íróknál. Mivel ez a tanításra zavarólag hat, az egyöntetűség biztosítása céljából és általános tudományos érdekekből is, a körülbelől 3,000 frton létesítendő «Középiskolai műszótár» kiadására egyelőre 3,000 frtot vettem fel».

A *középiskolai tanárképzés* is szerepel az átmeneti kiadásoknál, a mennyiben a miniszter 30 ösztöndíjat szándékozik létesíteni 500—500 frtjával (összesen 15,000 frt). Nevezetes ezen tétel indokolása, mert a miniszter a tanárhiányról nyilatkozik, azért egész terjedelmében adjuk:

«A középiskolai tanárképzés téren egyes szakcsoportokból kiképzett tanároknál már is hiány mutatkozik, minthogy pedig, mint azt hiteles statisztikai adatok bizonyítják, főleg a felekezeti középiskolák tanárai között aránylag igen nagy számmal vannak olyanok, a kik részben előhaladott koruk, részben teljes szolgálati idejük kitöltése miatt — annál is inkább, minthogy nyugdíjra az 1894. évi XXVII. t. cz. értelmében igényük van — tanári működésöktől rövid idő múlva meg fognak válni: ezen hiány, ha annak ellensúlyozásáról gondoskodás nem történik, a közel jövőben oly nagy mérvűvé válhatnék, hogy a tanítás terén fennakadást okozhatna. Szükséges tehát ezen veszélynek rendkívüli eszközökkel is elejét venni, miért és a tanárképző-intézetek rendes ösztöndíjain felül átmenetileg harmincz 500 forintos ösztöndíj előirányozása szükségesnek bizonyult.»

Vajjon lehet-e a már akúttá váló tanítói és tanárhiányon ösztöndíjakkal segíteni? . . .

N. L.

Néhány külföldi tanítóképző épülete és felszerelése.

— Narjoux Félix, Páris városa építésznék műve nyomán. —

(Folytatás.)

A liège-i tanítónőképző Belgiumban.

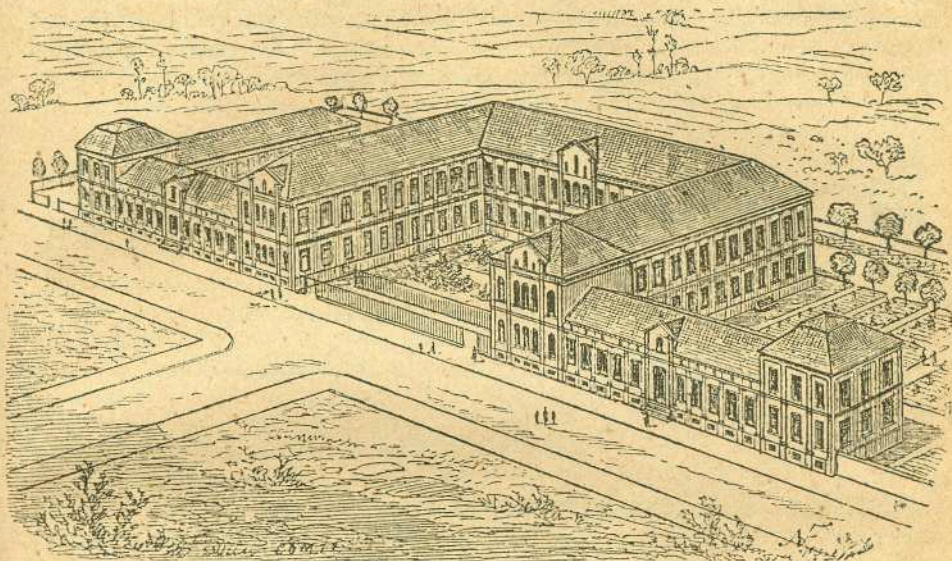
E czímen szerző mindenekelőtt azon szabályzatot nyújtja, mely a kormány által 1866. jul. havában, a tanítóképzők építése és felszerelése tárgyában kiadott. Tekintettel arra, hogy a liège-i tanítónőképző épületében ezen szabályzat utasításait megvalósítva látjuk, — annak közlését fölöslegesnek vélem.

A liège-i állami tanítónőképző nagy iskola; 160 bennlakó s mintegy 20 künnlakó növendéket képes befogadni, az utóbbiak szülőiknél s a városban lévő penzionátusokban lagnak.

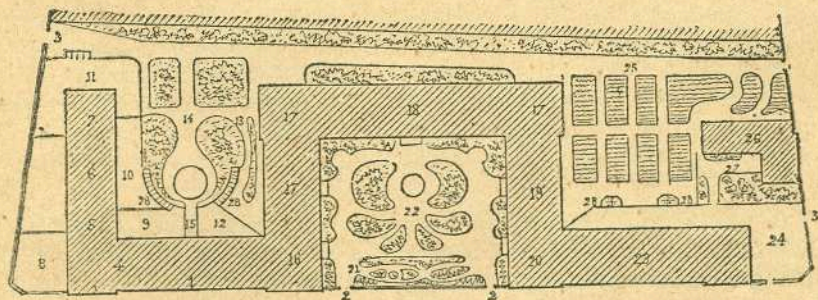
Az iskola építését 1871-ben kezdték meg s 1874-ben fejezték be; az épület a város végén egy enyhe és csendes részen, a Meuse partján emelkedik. Az épületek, udvarok és mellékhelyiségek összesen 1 hektárt és 60 áre-t foglalnak el.

Az épületek az egész telek arczvonalán terjedtek ki, három hátra

hajló szárnynyal, ezen elhelyezés lehetővé teszi, hogy a levegő és világosság az iskola minden részébe szabadon behatoljon és körforgását akadálytalanul tehesse. Az épületek földszintesek és egyemeletesek, homlokzatos szerkezettel; a jobb és baloldali szegletes emelet padlás-emelettel helyesített. E szerint a helyiségek alacsonyak és noha igen nagy felületen terülnek el, mégis sokkal könnyebben egyesít-

Távlati rajz.

Alaprajz.

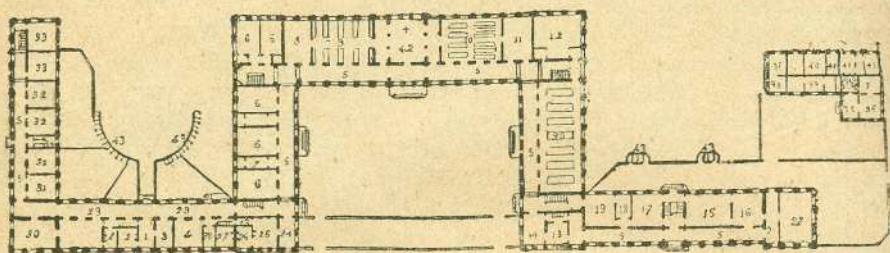
vék egymással, mintha különböző emeleteket foglalnának el és egymással lépcsőzettel lettek volna egybekapcsolva.

Mielőtt a részletek vizsgálatába bocsátkoznánk, több általános, a liège-i iskola sajátzerű többrendbeli berendezésére kell utalnunk.

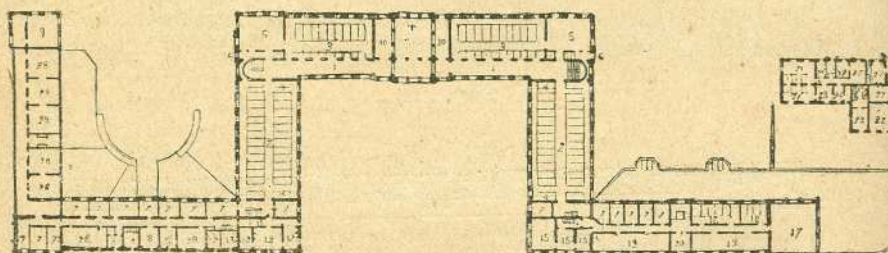
A főbb csoportok határozottan különülnek el: balra van a gyakorló iskola; a főépületben az oktatási helyiségek; az épület tengelyében

a kápolna; balra osztályok, az étterem s annak folytatásában a konyhák, végre a kórház a kert közepén egy magános épületet foglal el.

A gyakorló iskola egy fiú-, egy leányiskolát, egy óvóiskolát és egy gyermekkertet ölel fel. A fiúiskola a városrész szükségleteit elégíti ki és a tanítóképzőtől független; a leányiskolának, az óvóintézetnek és gyermekkertnek célja a jövő tanítónőinek az oktatás gyakorlására szolgálni és a gyermekkor anyagi szükségleteinek ellátására gyakorlatilag bevezetni — oly kötelességek, melyeket nekik egy napon növendékeikkel hivatásuk lesz megértetni. Oly eszme ez, melyre nézve helyesen cselekszünk, ha azt számba vesszük.

A földszint rajza.

Az I. emelet rajza.

A vallási gyakorlatra szánt kápolna az épület közep részét foglalja el. Két oldalkarzat növeli annak felületét szükség esetén. Nem nagyított fontosságú különös műtárgy ez, a milyenre némely francia iskola szolgálna példát, ez egy terem, mely külalakra annak célját és érdekét elárulja, mely az illendőséget szem előtt tartja, de a mellett bölcs határok közzé szorul.

A kórház igen szerencsés intézkedés következtében külön épületet foglal el. Földszinten vannak a fürdőhelyiségek, az orvosi szemlére szolgáló fülsé és a kertész lakása; második emeleten vannak a közönséges és az elkülönített betegek szobái, a betegápolók szobái stb. A ház zajától és mozgalmaitól távol eső termek virágokkal és fákkal vannak körülveve.

Az alvó helyek 5,35 m. magasak a mennyezet alatt. Nem állnak nagy termekből s nincsenek megrakva, mint rendszeren szokták, három vagy négy sorban elhelyezett ágyakkal. Ellenkezőleg fülkék sorozatából alakítvák, melyeknek válaszfalaik a talapzat fölött két méterre emelkednek és a melyekben egy ágy, egy pipere-asztal és a háttérben egy ruhatartó szöglet van. Ezen fülkék igen elrejtve, a felügyelet nem könnyű; a tisztaság fentartása azokban nem eléggé biztosítható. A fülkék eleje szabad és csakis egy függöny által zárt. A fülkék szélessége 1,75 m. hosszúsága 2 m.

A nagy alvóban négy sor fülke van. E szám nagy és árt az egészségnek, hogy a közben eső ágysorok nem szellőztethetők eléggé. Középponti gőzfűtő táplálja az alvótermek hőmérsékét. A melegítő csövek az alzatot alkotó, és az oldalfalak hosszában elnyúló ládázatban vannak elhelyezve.

A liège-i tanítóképző egyéb helyiségei jól vannak alkotva, de nem tüntetik fel azon saját és különös jelleget, melyre éppen utaltunk. Az osztályok arányai helytelenek, igen mélyek s a világosság az ablakkal ellentétes oldalon elhelyezett padokban ülő növendékek számára tökéletlenül jut el.

A gyűjteménytermek, a zene-, rajz-, s tornatermek jó terjedelműek, kellőképp szellőztethetők és alaposan megvilágíthatók. Az ebédlőterem igen nagy, képes 160 növendéket, 7 asztalra felosztva, befogadni.

A konyháknak az utcáról egyenes és független bejárata van és egy gazdasági udvara hátul. A konyha egyéb szükséges mellék-helyiségeken, mint mosószobán, éléstáron, raktárakon kívül még egy étkezőszobát foglal magában, a szolgazemélyzet számára.

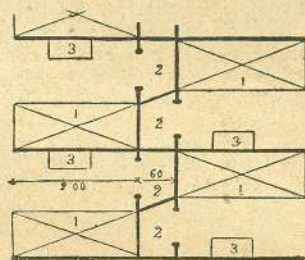
Más nevezetes, az iskola berendezését illető, hasznos javítás gyanánt a gazdasági kezelő állás említendő fel. Ily módon az igazgatónő minden aprólékos számadási gondtól fel van mentve: oly gondtól, mely a mi igazgatóink idejének nagy részét felemészti.

A liège-i iskola ellátása igen gondos, a bútortzat kényelmes, az alvó és egyéb termek keményfa padozatai (parkett) viasszal bevonvák, az ebédlő és folyosók a vidéken található simított és bevont kővel vannak kirakva, minden helyiségnek, minden bútornak tisztasága és jó állapota nevezetes.

A költség, melybe ezen fontos épület emelése került, 900,000 frkra rúg, az iskola által befogadható növendékek száma 180, mindegyik növendékre eső átlagköltség 5000 frk.

Alaprajz.

1. A növendékek bejárója. 2. Bejáró a kocsinak. 3. Szolgálati bejáró. *Gyakorlóiskola.*
4. Óvóiskola. 5. A gyermekkert. 6. Leányiskola. 7. Fiúiskola. 8. Az óvóiskola fedett udvara.
9. A gyermekkert fedett udvara. 10. A leányiskola fedett udvara. 11. A fiúiskola fedett udvara. *Tanítóképző.*
12. Az igazgatónő udvara. 13. Fedett udvar. 14. Növényteni kert. 15. Átjáró. 16. Igazgatóház. 17. Oktatóház. 18. Kápolna. 19. Ét-terem. 20. Gazdasági ügyvitel.
21. Az igazgatónő kertje. 22. A növendékek szórakozó kertje. 23. Konyhák. 24. Szolgálati udvar. 25. Főzélkerti. 26. Kórház. 27. A kórház kertje. 28. Árnyékszék.

Az ágyfülkék rajza.

A földszint rajza.

Tanítóképző. 1. Pitvar. 2. A kapus lakása. 3. Elfogadó. 4. A szülők látogatóterme. 5. Folyosók. 6. Tanuló- és osztálytermek. 7. Iskolai anyagszerek. 8. A tanárok terme. 9. Könyvtár és gyűjtemények. 10. Rajz-terem. 11. Zene-terem. 12. Torna-terem. 13. Gazdasági ügyvitel. 14. Az ügyvivő irodája. 15. Konyha. 16. Mosogató. 17. Cselédszoba. 18. Éléstár. 19. Kamara. 20. Étterem. 21. Vál-út (Degagement). 22. Vasaló-terem. 23. Az igazgatói lak előszobája. 24. Dolgozószoba. 25. Szalon. 26. Ebédlő. 27. Konyha. 28. Mosogató. *Gyakorlóiskola.* 29. Összekötő folyosó. 30. Óvóiskola. 31. Gyermekkert. 32. Leányosztályok. 32. Fiúosztályok. 34. Előszobák. *Kórház.* 35. Pitvar. 36. Orvosi tanácskozó. 37. Gyógytár. 38. Fürdőfülkék. 39. Fehérneműtár. 40. Nagy kazán. 41. Kertészlak. 42. Kápolna. 43. Árnyékszékek.

Az I. emelet rajza.

1. Folyosók. 2. Alvóterem 52 növendékre. 3. Alvóterem 29 növendékre. 4. Felügyelők. 5. Öltözők. Fehérneműtár. 6. Árnyékszékek. 7. A tanárok szobái. 8. A kapus szobái. 9. A gyakorlóiskola fiosztályai. 10. A kápolna karzata. 11. Az igazgatói lak előszobája. 12. Az igazgatói hálószobája. 13. Az igazgatói cselédjének lakása. 14. A gazdasági felügyelő lakásának pitvara. 15. A gazdasági felügyelő hálószobája. 16. A cselédek alvószobája. 17. Varróműhely. Fehérneműtár. 18. A tisztátlan fehérneműek tára. 19. A gazdálkodás főraktára. 20. Raktár. *Kórház.* 21. Terem 8 ágyra. 22. Az elkülönítendő betegek szobája. 23. A betegápoló szobája. 24. A segédápoló szobája. 25. Árnyékszékek. 26. A fürdők terme. 27. A kertész lakása. 28. Raktárak. Tárak és magtárak.

Az ágyfülkék rajza.

1. Ágyak. 2. Fülkék. 3. Pipereasztalok.

(Folytatjuk.)

Somogyi Géza.

Magyar nyelvi tanfolyamok az állami tanítóképzőkben.

Állami tanító- és kiseddóvó-képzőink egy része nevezetes hazafias munkát végzett a lefolyt iskolai nagyszünetben. Gróf Csáky Albin, volt vallás- és közoktatási miniszter rendelete következtében 8 tanító- és 2 óvóképzőben magyar nyelvi tanfolyamokat tartottak azon működő tanítók számára, a kik a magyar nyelvben részben vagy egészen járatlanok lévén, nem voltak képesek az 1879. XVIII. törvényczikk rendeletének megfelelni. Az összesereglett tanítókat a magyar nyelv elemeibe vezetni, vagy az ő hiányos nyelvi ismeretüket öregbíteni s szívökben a magyar államhoz való hűséget, s a magyar társadalom szeretetét megerősíteni jutott tehát a kijelölt intézeteknek szép és nemes osztályrészül. A tanfolyamok vezetői és tanítói általában lelkesedéssel, buzgalommal és tapintatosan s a mint a napfényre jutott adatokból ítélni lehet, szép eredménnyel is végezték apostoli munkájokat.

Abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy e tanfolyamok nagyobb részéről, vagy talán mindenikéről közölhetünk részletes tudósításokat. Közrebocsátjuk ezeket azért, mert eleget óhajtunk tenni a közérdeklődésnek. Sohasem fordult a magyar nyelvi tanfolyamok felé oly élénken a közfigyelem, mint most, a mikor nemzetiiségi izgalmak parazsán járunk s általánossá lett a meggyőződés, hogy a néptanítók vannak leginkább hivatva jobb hazafias szellemet terjeszteni s a békés együttélést előkészíteni az itt lakó népek között. Az ezen rovat alatt

közlendő cikksorozat legyen a nyilvános beszámoló, a mely tüntesse fel, hogy lelkiismeretesen megfeleltek-e intézeteink megbízásoknak, méltó szolgálói voltak-e ők uroknak, a magyar államnak.

Az itt megjelenő tudósítások közléséhez nevelésügyi cél is fűződik. Mi a tudósításokból tanúságot óhajtunk meríteni, a leirt tapasztalatokból támasztó pontokat nyerni a magyar nyelv módszerének biztos és határozott megállapítására.

Ezek a célok vezérelnek bennünket, midőn a tudósítások közlését megkezdjük, amelyeket a tanfolyamok vezetői vagy tanítói voltak szívesek közlőnyünk számára írni. Kérjük tisztelt olvasóinkat, hogy e cikkeket kellőleg méltatni s mérlegelni sziveskedjenek.

Magyar nyelvi pótтанfolyam a csurgói m. kir. állami tanítóképzőnél 1894. júl. 9-től 1894. aug. 19-ig.

Ily pótтанfolyamok a 80-as években már voltak a Dunántúl több városában, nevezetesen Győrött, Szombathelyen s a mi közel szomszédságunkban, Csáktornyan. Minket meglepett, mikor a záró-vizsgálatok alkalmával értesültünk, hogy néhány nap mulva a szünidő szükséges nyugalma helyett új munka vár reánk: német nyelvű kollégáink oktatása hat héten keresztül.

Nem bibelődöm azzal a kérdéssel: vajon miért nem rendelték ott, a hol eddig? Hisz azok már belejöttek, e nemű tapasztalások nyomán, jart uton mehettek volna s talán több eredménnyel munkálkodhattak volna?!

Jó katona nem kérdi: miért, hanem bátran megy a csatába. Hozzáfogtunk tehát mi is, megkészítettük a tervet, azt azután végre is hajtottuk a nagy meleg daczára hallgató kollégáinknak dicséretére legyen mondvá, lankadatlan buzgalommal.

Hír szerint negyven oly tanító-kollégánk lett volna, a kinek Sopron-, Vas-, Zala- Baranya-megyékből el kellett volna jönnie. Kimentette magát 28, megjelent 21, és pedig 15 Vas-, 3 Sopron-, 1 Zala- és 2 Baranya megyéből. A megjelentek között ötven éven felül volt 4, 45—50 év között 8, 40—45 év között 6, 35—40 év között 3.

Már az életkor mutatja, a legtöbb régebbi tanító, így 10-en a 60-as évek óta tanítanak már s a tanítói pályán 30—35 év körül élnek, 20—25 év óta tanít 9, 10 évestanító 2. Egy kivételével oklevelesek voltak; oklevelet nyert a soproni róm. kath. képzőben 11, 7 a felsőlövői ág. ev. képzőben, egy Zágrábban, egy Pécssett; 4—5 nem végzett tanfolyamokat, magánuton szerzett oklevelet.

Három kivételével értettek magyarul; ama háromnak nem pót-tanfolyam, hanem tanfolyam (2—3 évi) kellene, ha ifjuk volnának.

Hogy az eredményt általában jelezsem, arra nevezetes befoyással volt: mennyiben ismerte mindegyik anyanyelvének nyelvtanát. Ezek alaposabban tanultak, a kiejtés dolgában észrevehető volt a változás hat heti ittlétük után; tisztább lett némikép, bár — a mint az ily korban levő egyéneknél természetes — a szervi megszokás hatásai el nem enyészhettek.

Czélunk volt — a miniszteri rendelet értelmében: ismerkedjenek meg a mi társadalmunk életével, a mi érzelem- és gondolatvilágunkkal; szokják meg a magyar szóhangok tiszta kiejtését, tanulják meg a magyar írás és olvasás tanításának módját, ismerjék meg a magyar nyelv tanulásának, illetőleg tanításának módszerét; nyerjenek útmutatást a számolás tanítására nézve.

Miket tettünk ezek elérése végett?

A póttanfolyam igazgatója, Mátray Gyula, képzőintézeti igazgató, a hallgatókat a tanítónövendékek szállásadó gazdáinál helyezte el, 3—4-en voltak egy-egy helyen. Középosztályú s műveltebb iparos családok ezek, a kik teljes ellátást (ágybeli, mosatás, étel) adtak tanító-kollégáinknak az államtól nyert napi 70 krért. A mi kevés idejük fennmaradt, evés közben s az esti órákban, ezen magyar családok körében töltötték s gyakorolhatták magukat a magyar beszédben.

Abból a szivességből, melylyel ezen házigazdák őket ellátták, alkalmuk volt részben megismerni a mi érzélemvilágunkat; abból, hogy ottan-ottan (csaknem naponként) összejöttek egy-egy órára Csurgó intelligens közönségének több tagjával (a kik őket szívesen fogadták), két ízben a szomszédos Zákányba is kirándultunk s a tanórák alatt s után egyaránt éreztettük velök, hogy őket nemcsak kartársainknak, hanem küzdelmek, reményeink részeseinek is tekintjük, végre abból, hogy a tanfolyam végén Csurgó intelligenciájának szépszámu részvételével búcsúztattuk el őket egy esti barátságos együttlétel után: mindezekből alkalmuk volt megismerhetni a mi társadalmunkat.

A mi, hogy úgy mondjam, az iskolai munkát illeti:

1. Mátray Gyula, igazgató, gyakorolta őket a magyar szóhangok, szók tiszta kiejtésében, a betűk írásának tanításában, az olvasásban d. e. 8—9-ig, d. u. 4—5-ig, tehát (szerda kivételével, melynek délutárja szabad idő volt) naponként 2 órán.

2. E sorok írója a magyar nyelv tanulásának, illetőleg tanításának módját tanította d. e. 9—10-ig, d. u. 2—3-ig, naponként szintén 2 órán.

3. Pethes János, r. tanár, a számtanításra vonatkozólag tartott előadást d. e. 10—11-ig, d. u. 3—4-ig, naponként szintén 2 órán.

4. A napszakának egyéb óráiban társalogtak Adorján Miklós és Nagy János tanítótársaink. Jó időben (s a mi ezt illeti, az egész hat héten keresztül alig volt két ízben esős napunk) vitték német nyelvű kartársainkat a város különféle szebb helyeire (Máriás-kút, Szőlőkert), bejárták a mezőt, erdőt vagy a tanítóképző árnyas parkjában sétálgattak s beszélgettek.

Eljárásunkban közösen megállapított módon követtük a miniszteri helyes utasításokat; ezek értelmében a dolog gyakorlati oldalát tartottuk főképen szem előtt.

Elővettük hát azon vezér- és tankönyveket, melyeket tanítótársaink az elemi iskolában használhatnak s törekedtünk arra, hogy ők azok segítségével tudjanak magyar nyelven tanítani.

«Nem szabályokat tanítottunk, hanem a tanulás és tanítás gyakorlati útjait imertettük.»

Vezér-, illetőleg tankönyveink a következők voltak :

1. Nagy L. «Beszéd- és értelemgyakorlat» (E mellett: Harder: «Teoretisch-praktisches Handbuch für den Anschauungs-Unterricht» című műve.)

2. Bárány Ignác: «Irva-olvasás tanmódja.»

3. Gönczy P. «ABC.»

4. Fali olvasóablák.

5. A m. kir. vall. és közokt. miniszt. által a népiskolai oktatás céljaira kiadott «Szemléltető képek».

6. Gáspár János: «olvasókönyv az elemi isk. II. osztálya számára»

7. Nagy L. «Vezérkönyv a magyar nyelv tanítására.»

8. Kovács L. «Vezérkönyv a népiskola mennyiségtanához.» (E mellett Diesterweg, Grube és Hentschel methodikai munkái szolgáltak vezérforralul.)

9. Ambros-Kopoczky és a Mocnik-Orbók-féle példatárak.

10. Számológépek.

Ejárásunk főbb vonásokban:

a) Irás-olvasásra nézve: gyakoroltuk őket a magyar szóhangok tiszta kiejtésében; megismerték minden betű alkatrészeit; gyakorolták minden betű iratását részei szerint s egészben ütenyezéssel; naponként olvastak egyenként, hogy a szók helyes, tiszta kiejtésében minél többet gyakorolják magukat; az olvasmányok tartalmára vonatkozó kérdezgetésben szakadatlanul ügyesítették. Az olvasmányok tartalmának saját szavaikkal való folyékony elmondásával a beszédben képeztettek.

b) A nyelv tanulására és tanítására nézve:

Beszéd- s értelemgyakorlat alapján ismertettük a mondatrészeket, beszédrészeket, az alakszókat (névelő, indulatszó, kötőszó, képzők, névragok, névutók, igeragok).

A direkt módszer követelményeinek megfelelőleg minden ismeretet ott adtunk, a hol arra gyakorlati szempontból szükség volt. Szemléltetve a tárgyakat, azok neve a főnév, milyensége a melléknév, mennyisége a számnév, cselekvése az ige ismertetésére szolgált alapul stb. stb. Irasi dolgozatot készítettek a tanteremben a beszélgetésnek megfelelő anyag bővebb megismerése s különösen a helyesírásnak elsajátítása céljából. Eleinte másolás, később előmondás segélyével, a két utolsó hétben pedig önerejükől irtak.

c) A számtanításra nézve:

Először gyakorlati alapon megismertek a tő-, sor-, sokszorozó számnevek helyes kimondásával, úgy, hogy az iskolában s a szemléltető képen levő tárgyak számának megnevezésében majd a fel- és letele való számlálásban s a négy alapműveletben (különös tekintettel a fejszámvetésre) gyakoroltattak. Mikor ezzel készen voltak, hozzáfogtunk a népiskola számtani anyagának feldolgozásához, s feldolgoztuk teljesen az I—V. osztály tananyagát, különösen ügyelvén arra, hogy az alkalmazott feladatok megoldása által nyelvismeretük bővüljön s a beszélgetés-, kérdezgetésben ügyesedjenek. Megismertek a Grube- és a Diesterweg-féle módszer sajátjaival. A szemléltető eszközök közül figyelmükbe ajánlottuk: Pestalozzi kisebb és nagyobb egységabláját,

az orosz-svájcz-, Prausek, Zivny-, Krámer-féle számológépet, valamint Raumer számolópénzt, Graser ablakát, Hübel «Zahlenbilder»jeit s a Hermann-féle számológépet.

Mihelyt eljárásunkkal megismerkedtek, illetőleg a beszélgetésben némiképp ügyesedtek, minden tárgyból a legtöbb tanóra elején 20 percig gyakorlati tanítás volt, a melyen az előző napon, illetőleg tanórán megbeszélt tananyagból tanított egy önként ajánlkozó vagy megjelölt tanító. Tanított mindegyik minden tárgyból legalább egyszer, némelyik kétszer is. Ezt czélszerűnek tartottuk; ezzel — hogy úgy mondjam — cselekvőlegesen, nemcsak szenvedőlegesen szerep jutott tanítótársainknak a tanórai munkában is. Alkalmunk nyílt a kérdezetés alkalmával kiejtési s egyéb nyelvi hibáikat folytonosan javítgatni, így egyenként tanítva, valamennyi tanult.

Minő eredménye lett munkánknak?

A vizsgálatot 4-en jelesül, 10-en jól, 4-en kielégítően, 2-en nem teljesen kielégítően, 1 nem kielégítően állottak ki s a tanfolyam végén a magyarul való beszélésben annyira járatosaknak érezték magukat, hogy a legtöbben kijelentették, sőt meg is ígérték, hogy a beszéd- s értelemgyakorlatot és a számtant is magyarul fogják tanítani s hogy meg fogják a szükséges magyar tan- és vezérkönyveket szerezni.¹ Így 18-an megrendelték az Ambros-Kopetcky-féle számtani példatárakat, 16-an Nagy László: Beszéd- és értelemgyakorlati vezérkönyvét. Az Ambros Kopetcky-féle számtani példatárakat a kiadó (Fischel Fülöp, N.-kanizsa) a számtan tanítója közbejárására ingyen küldötte meg. A többire nézve is azon elhatározással távoztak, hogy otthon megrendelik s különösen elkövetnek mindent, hogy a közoktatási kormány által kiadott szemléltető képeket iskoláik tovább ne nélkülözzék!

Hinnünk kell, hogy a többség, melynél csak akarat kell a továbbképzésre, megvalósítja szép elhatározását, főképp, ha gyámolítást találhat azon tényezőkben, melyek működésére közvetlen befolyást gyakorolnak; különben az ilyen póttanfolyamok hatása kevés idő alatt elenyészik. Minket, kiknek munkáját főbb vonásokban ismertettem, megnyugvással tölt el a gondolat, hogy részünkről elkövettünk mindent, a mit lehetett, hogy az ily póttanfolyamok intencziói teljesüljenek: terjedjen a magyar nemzeti műveltség!

Csurgó.

Közli: *Horváth Fózsef.*

(Folytatjuk.)

Indítványok a zenetanítás érdekében.

Ha figyelemmel kísérjük az állami tanítóképzők működését, az a csodálatos jelenség tűnik fel, hogy noha teljesen ugyanegy szervezetűek, mégis szellemi életük némely fontos dolgokban — a tanítóképzés rovására — teljesen eltér egymástól. Már pedig szerény nézetem szerint az intézet anyagi életére befolyást gyakorló helyi körülményeken kívül szel-

¹) Érdekes volna tudni, hányan tartották meg ígéretüket.

lemi tekintetben «a hány ház, annyi szokásnak» érvényesülnie nem szabad. Mert mint mindenütt, úgy itt is a fokozatos intenzív fejlődés elvét tartva szem előtt, vagy helyes a magas miniszterium által megállapított intézkedés s ekkor annak megtartása törvényszerinti szükség; vagy ha azok közül egyik-másik meghaladott állasponton van, akár már nem felel meg a szerves fejlődésnek, akkor kérnünk kell azok megváltoztatását. De bármiféle jogos kívánságot csak azért nem teljesíteni, mert az eddig talán egyéni érvényesülés híján nem volt szokásban: legalább is nem felel meg sem a magas miniszterium, sem pedig egyesületünk intencziójának.

Ezúttal csak a zenetanítás terén tapasztalt anomáliákról óhajtván szólni, azt hiszem, szolgálom az ügyet, ha egynémely idevonatkozó dolgot az egyöntetű működés és főképen a zenetanítás sikere érdekében tisztázni szeretnék.

Mindenekelőtt hivatkozva Kutnyánszky kartársamnak a «Magyar Tanítóképző» f. évi májusi számában a zenetanításról írt tanulmányos cikkére, én is egyetértek K. úrral abban, hogy bizony a növendékeink zeneismereteiben vajmi kevésbé gyönyörködhetünk, vagyis fáradságunkkal nem áll arányban a siker. De vajjon a tanártestületben elfoglalt szerény helyzetünk-e a fő oka ennek? Szerény nézetem szerint a világért sem. A növendék nem a tanár fizetése után mérlegeli tanárja tekintélyét és tárgya fontosságát, hanem egyénisége után,

Miért nincs hát tanításunknak kellő, legalább ami óhajtságunknak megfelelő eredménye?

Több helyen szokássá vált a zenét gyakorlati tárgynak nevezni és tekinteni. Hát ez ellen nekem semmi kifogásom nincs, mert tényleg annak látszik az olyanok szemében, akik csak a cigányok zenéjét tudják megérteni és sehogy sem képesek fölfogni s a képzőintézeti zenetanítással összeegyeztetni, hogy miért kell a zeneelméletből pl. minden hanglétrát és hangnemet megtanítani. Elvégre is azt kívánni sem lehet, hogy minden ember mindenhez értsen s megelégszem azzal, ha a zenetanár szakértő lévén, tudja, miként kell a zenét tanítani, hogy azt növendékei mint tudományt respektálják. Ismételve mondom tehát, nem bánom, ha a zenét gyakorlati tárgynak nevezik, csak ez elnevezéssel ne súlyoszsák a «lógós» tárgyak közé, mert bármelyik tárgynak, ha az rendes tantárgyként szerepel, egyforma fontosságot tulajdonítok; illetőleg minden tárgynak a növendékek előtt a tanár egyéniségéhez mért fontossága van. Így tehát a zene is akár a tanár részéről való tanítási és a többi tárgyaktól eltérő methódikai nehézséget, akár a növendékre és jövő pályájára gyakorolt hatását tekintjük, bármelyik elméleti tárgy mellé sorakozhatik, sőt az összhangzattan van olyan nehéz elméleti tárgy, mint például a számtan.

Különben nem célom a zenének fontosságát részletezni, de rá akarok mutatni az egyöntetűség hiányára, hogy ne mondjam, azon rendszertelenségre, a mely képzőinkben a zenetanítás terén uralkodik. Ugyanis nincs három állami tanítóképző, a hol a zenét ugyanegy elv szerint, egyforma irányban tanítanák. A zenetanítás célját — hisz azt sokszor tárgyaltuk már e helyen — nagyon jól tudjuk mindnyájan;

mégis a tanítási elv-egység hiányát s így a nem mindenütt egyforma eredményt főképpen a czélnak más-más értelmezésében látom. Részint a czélnak a saját egyéni nezet szerint történt értelmezése miatt, részint mert a régi hiányos tanterv csak általános keretben jelezte a zenetanítás anyagát: idők folytán szükségésnek látszott a czél érdekében a zenetanítás specificus természetéhez mért egyes intézkedéseket — azoknak behozatalát indokolván — miniszteri rendeletekkel, avagy csak önként keletkező szokásokkal bővíteni.

Ilyen intézkedés a fölveendő növendékek zenei hallásának megvizsgálása. Másutt pedig ezzel éppen ellenkező eljárást követnek. Ugyanis a hol a zenei hallásból fölvételi vizsgálatot nem tartottak, megtörtént, hogy voltak olyan növendékek, a kik különben általában véve tehetségesek és szorgalmasak lévén, a zenéből azonban zenei hallás hiányában sehogy sem boldogultak. Hogy tehát az ilyenek, ha már egyszer fölvétettek s tehetségük folytán esetleg magasabb pályára hivatvák, a zene miatt ne legyenek kénytelenek a már megkezdett pályát odahagyni: a zenetanulás alól a zenetanár véleményére — tudtommal miniszteri rendelettel — a tanártestület által felmenthetők.

Maradjunk kissé e két intézkedésnél s nézzük, hogy a képzőintézeti zenetanítás czéljainak mennyiben megfelelők!

Tudjuk jól, hogy minden irányú tehetség természeti adomány lévén, a kik tanulásra képtelenek, az elemi iskolánál feljebb nem igen mehetnek; ha azonban csak zenei hallásuk, illetőleg zenetanulási képességük nincs, e miatt — az ének az elemi, a polgári iskolában és gimnáziumban nem lévén kötelezett, vagy legalább is főbenjáró tárgy — bátran mehetnek feljebb. Most már az ilyen növendék képzőintézetbe folyomodik, hol a zenét magasabb szempontból, mint egyik legfontosabb tárgyat tanítják, a természeti fogyatkozást vagy az eddigi tanulás hiányát legnagyobb szorgalommal sem pótolhatja s a zenét ok nélkül tanulja.

Mi következik ebből?

Mínt hogy a népiskolai énektanítás érdekében megkívánjuk, hogy a tanítónak zenei hallása s ennek alapján a czélnak megfelelő zeneismerete legyen: a fölveendő növendékek zenei hallásának megvizsgálását a fentiek természetes következményeként nem tudom eléggé helyeselni. Ezzel aztán a másik említett intézkedés önként elesik, mert ha a zenei hallást nélkülözők nem vétetnek fel, a zenetanulás alól való fölmentésre szükséges eset nem fordul elő.

Már most van-e a zenetanítás körüli eljárásban egyöntetűség?

Dehogy van.

Mindenütt körülbelül olyan eljárás érvényesül, a milyen fontosnak tartják a zenetanítást azok, a kik jogosítva érzik a tárgy természetéből folyó dolgokat sokszor nem a szaktanár véleményére, de a saját szájuk íze szerint magyarázni. Meg aztán, a szokás hatalmánál fogva, minden olyan dolgot, melyet nem tartunk fontosnak, de jellemző ugyan ránk nézve, mert részben egyéniségünket is mutatja: más-másképen végzünk. Nehéz dolog aztán egyes éveken át alkalmazott szokásunktól — ha csak nem muszáj — megválnunk, noha sokszor tudjuk, hogy annak megváltoztatása előnyünkre válnék.

Sok tekintetben így vagyunk a zenetanítással is.

Ugyanis a növendékek zenei hallását egyik képzőben megvizsgálják, a másokban nem; itt fölmentenek egyes növendékeket a zenetanítás alól, másutt nem. De legérdekesebb az osztályzatokra vonatkozó nézeteltérés, illetőleg különféle gyakorlat. T. i. a zenéből, a kántorképzésen kívül tanítunk elméletet, éneket, zongorát, orgonát, hegedűt. Már most némely helyen, mint pl. Csáktornyan is, mindezen tárgyakat egy kalap alá véve, a zenéből egy osztályzatot adnak. Másutt azt mondják, hogy egy osztályzat abszurdum, mert lehet valaki igen jó énekes, de rossz hegedűs és viszont s így két osztályzatot adnak: énekből és zenéből (hangszerből). Vagy pedig az elméletet is — noha az a képzőintézeti zenetanításban csak eszköz — külön tárgynak nevezik s így három osztályzatot adnak. Szóval e tekintetben lehet mindenki a saját ízlése szerint s magyarázhatja a miniszteri tantervet, sőt még a zenetanítás célját is úgy, a mint neki tetszik, a mennyiben a tanítóképzés némely apostola a képzőintézeti zenetanítást egyedül csak a kántorság szolgálatában lévőnek tartja s hogy a népiskolában hangjegy nélkül betanított világi és egyházi énekeken kívül egyebet is kellene tanítani: arról fogalma sincs.

Bizony bábeli zavar ez s addig a képzői zenetanítás fontosságáról hiában is beszélünk, míg erre vonatkozólag képzőinkben ilyen rendszerelenség uralkodik. Avagy ki merné mondani, hogy a zenetanítás terén mutatkozó ezen egység hiány — mikor az osztályzatok és így a bizonyítványok szellemi értéke mindenik képzőben úgyszólván más és más — nem az összes tanítóképzés rovására esik!

És most, hogy a dologról tiszta képet nyerjünk, szükséges a fent említett anomáliákkal részletesebben foglalkoznunk, illetőleg azok valóságát kimutatni.

Az alábbiakra vonatkozólag részint az egyes képzőintézeti igazgatóságok által a «Néptanítók Lapjában» közölt felvételi hirdetések, részint magánértesüléseim alapján egy kis statisztikát csináltam.

Mielőtt azonban erről szólnék, ezuttal nem tekintve egyes szokásokat s a zenetanítást illető miniszteri rendeletek hiányos voltát, bátor vagyok kiinduló pontul fölvetni azon kérdést: ismerve a kép. zenetanítás fontosságát, helyes dolog-e a tanítás sarkalatos pontjára nézve mindenik képzőben másképen intézkedni?

Felfogásom szerint a zenetanítás lényegére vonatkozó sarkalatos intézkedések, melyek jobbára mindenütt másképen értelmeztetnek s melyek az eredményre nagy befolyással vannak, a következők:

1. a zenei hallás megvizsgálása;
2. a zenetanulás alól való fölmentés és
3. az osztályzatok különböző mennyisége (egy, két és három osztályzat).

A «Néptanítók Lapjában» közölt fölvételi hirdetések szerint a fölveendő növendékek zenei hallása megvizsgálattik: a bajai, kolozsvári, m.-sziget, sz.-kereszturi, temesvári és a znióváraljai képzőkben; ellenben erről nincs szó az aradi, csurgói, dévai, félegyházi, iglói, csáktornyai, lévai, losonczi és sárospataki képzők hirdeteiben.

A különböző felfogások megvilágítására nem érdektelenek az erre vonatkozó kommentárok Vegyük csak a legjellemzőbbeket.

A m.-szigeti képzőben a zenei hallás megvizsgálását Hetényi Kálmán igazgató úr indítványára 3—4 évvel ezelőtt az ottani igazgatótanács határozta el. Némely helyen a zenei hallást nem vizsgálják, «mert ilyen rendeletet csak a budai pedagógium eszközölt ki magának». Borbély igazgató úr pedig, azt hiszem, hogy éppen a budai paedagogium részére kiadott fenti rendeletét, lévén a paedagogium elemi képzője is olyan szervezetű, mint a többi vidéki képzők, a sz.-keresztúri képzőre is kötelezőnek tartja, mert a felvételi hirdetésekben «felsőbb rendelet folytán a zenei hallás megvizsgálattik». Sárospatakon «az I. évre fölveendő növendékek zenei hallását nem veszik vizsgálat alá 26163/1874 sz. min. rend. folytán.» Ez bizonyára, mivel a többi képzőknek nincs róla tudomásuk, csak ad hoc rendelet.

Éppen ily zűrzavaros és többféle elbírálás alatt van a zenetanulás alól való fölmentés. E téren is részint az illetők által magyarázott helyi szokások s részint ad hoz rendeletek alapján intézkednek.

Sietek megjegyezni, hogy e tekintetben a fentebb kifejtett szerény nézetem szerint a dolog természetéből következőleg felmentőleg indékedni nem lehet. Mivel azonban ezen indékedés elejtése csakis a zenei hallás megvizsgálásából következik, tapasztalatom szerint a fölmentés rendszeren azon képzőkben divatozik — és ezt következetes eljárásnak tartom — ahol a zenei hallás nem vizsgáltatik meg. Így pl. Sárospatakon «ha valamelyik, növendék hangképtelennek mutatkozik, a hangszer-zene alól (esetleg az énektanulás alól is) felmentésre ajánltatik a magas miniszteriumnál. A felmentés még eddig mindig megadatott s a bizonyítványban 26163/1874 sz. miniszteri rendelet alatt kitétetik.» Más kommentár szerint a 70-es években kiadatott s bizonyára a fenti min. rendelet is a felmentésről szóló intézkedést magának a miniszteriumnak tartja fenn «és csakis a gyakorlat alól történhetik fölmentés, mert az elméletet kivétel nélkül minden, növendéknek tanulnia kell.» Ezen intézkedést azonban Szabó Lajos lévai igazgató úr szerint «a szabályzat hatályon kívül helyezte.»

No ez aztán tiszta abszurdum. Hogy miért kell valakinek teljesen cél nélkül a zeneelméletet tanulni, igazán érthetetlen.

A fölmentésre vonatkozó véleményeket is tisztázni kell tehát; e tekintetben s mint általában a zenetanításban teljesen egy nézetem vagyok a kolozsvári és m.-szigeti képzők szokásaival. T. i. az 1892-diki képesítő vizsgálati szabályzat 10.§-a szerint «a vizsgálat kiterjed az 1868. XXXVIII. t. cz. 88. és III. §§-aiban elrendelt tantárgyakra a fennálló tantervekben előirt terjedelemben». Továbbá a képesítő vizsgálaton egyetlen tárgyból sem menthető fel senki, semmi szín alatt. Ebből önként következik, hogy a zenetanulás alól való fölmentésnek helye nincs, ez pedig természet szerint föltétlenül maga után vonja — a fent említett képzők érdemes igazgatóinak igen helyes megokolásai szerint is — a fölveendő növendékek zenei hallásának megvizsgálását.

Végül tisztázni kell még a zenetanítás egyik legvitálisabb érdekét: az osztályzatok mennyiségét, mert itt is a legkülönbözőbb felfo-

gások érvényesülnek. T. i. némely helyen a zenéből egy osztályzatot adnak, másutt pedig kettőt vagy hármat. Ki tagadná, hogy ez leglényegesebb befolyással van a szaktanár működésére s általában a tanítás eredményére!

Nézzük tehát mindenekelőtt, melyik felfogás helyes és mindeniknek mi az indító oka?

Tanítóképzésünk 26 éves multjában tetemes fejlődést mutat, de éppen a zenetanítás a kántorképzéssel történt kibővítésén kívül lényegében nem sokat, illetőleg csak ott és annyit fejlődött, amennyire szükségesnek látták egyesek részint ad hoc rendeletek kieszközlésével, részint a dolog természetéből következő intézkedésekkel — megokolt s mindenik képzőnek szóló rendeletek híján — a saját felelőségükre indékedni. Így jött szokásba a zenei klasszifikáció különböző módja. Nem állítom biztosan, de úgy gondolom, hogy eredetileg a zenei osztályzat mindenütt egy volt, de a tanítás fejlődésével az igények növekedvén, legtöbb helyen belátták, hogy egy tárgynak ötféle ágát a részek különböző természetű voltánál fogva egy kalap alá vonni nem lehet. Így aztán előbb két részre osztották s az ének és zene (hegedű, orgona, zongora) külön osztályzattal két tárgy lett. Ámde ezeken kívül még elméletet is tanítunk s noha az a gyakorlati rész biztosabb, öntudatosabb kezelésében csak mint eszköz szerepel, mégis szorosabb értelemben véve — mivel a kép. zenetanítás keretében föltétlenül önállóan tanítandó — sem az énekhez, sem a gyakorlathoz nem sorozhatjuk. Tehát ha a zenetanítás céljaül önálló, öntudatos zeneismerettel bíró tanítók képzését tekintjük: a zeneelméletet nem lehet csak egyszerű segédeszköz gyanánt tekintenünk. Ilyen értelemben aztán sok helyen az elméletet is külön tárgynak véve, a zenéből három osztályzatot adnak. Mivel pedig a zenetanításra vonatkozó különböző felfogásokat illetőleg nem mindenütt történt ilyen átalakulás: e tekintetben is úgyszólván mindenütt más szokás van.

Pl. Csáktornyán, Félegyházán, Sárospatakon, mind az osztálybizonyítványban mind az oklevélben egy osztályzatot adnak, utóbbi helyen plane 28733/1871 sz. ad hoc rendelet alapján. Csurgón, Losoncson, Modoron a bizonyítványban három, az oklevélben azonban csak egy osztályzat van. Kolozsvártt, M.-szigeten, Sz.-Keresztúron az éneket határozottan megkülönböztetvén a gyakorlattól, mind a bizonyítványban, mind az oklevélben két-két osztályzatot adnak. Léván kettőt a bizonyítványban, egyet az oklevélben. Iglón pedig sajátágosan megfordítva, egyet a bizonyítványban és kettőt az oklevélben. A 70-es évek második felében a zilahi képzőhöz is jött egy rendelet, «melynek értelmében három osztályzatot kellett adni, t. i. az énekből, elméletből és hangszerből». ¹

Ilyen körülmények között nem csoda, ha mindenki a saját felfogását érvényesíti.

Végül azt hiszem, kétséget sem szenved, hogy a vázolt egység-

¹ Borbély Sámuel sz.-keresztúri igazgató úrtól vett utólagos értesülésem szerint a nev. rendelettel együtt a zenei hallás megvizsgálása is elrendeltetvén, igazgató ur a fentü — és így nem a budai paedagogium részére kiadott rendelet alapján intézkedett.

hiány határozottan a tanítóképzés rovására esvén, alapos orvoslást igényel.

Bátor vagyok tehát a tekintetes választmánynál a következő indítványt tenni:

Kegyeskednék a magas miniszteriumnál oda hatni, hogy az új tanterv keretében a fent említett s jobbára ad hoc rendeleteket hatályon kívül helyezze, általánosan és mindenik képzőre vonatkozólag elrendelni méltóztassék:

1. az I. évfolyamra fölveendő növendékek zenei hallásának megvizsgálása kötelező legyen; ebből következőleg

2. a zenetanulás alól való fölmentés egyszer s mindenkorra beszüntetendő és

3. a zenéből mind az osztály-bizonyítványban, mind az oklevélben három osztályzat adassék, u. m. énekből, elméletből és hangszerből.

Beér Ferencz.

Hitoktatók az állami tanítóképző-intézetekben.

A mely felekezetből növendékeink vannak, van egy-egy hitoktatónk is — rendszerint. A hitoktatók többnyire lelkészek. Egyházi hatóságuk nevezi ki őket; a kultuszminisztérium tudomásul veszi e kinevezést s a tiszteletdíjat utalványozza. A hitoktatók a tanári karnak tagjai, de szavazati jog nélkül.

A hitoktatást az illető egyházi hatóság ellenőrizi; ő szabja meg a tananyagot és tankönyveket, ha ugyan megszabja, s a hitoktató belátására és tetszésére nem bízta.

A hitoktató tanácskozási joggal részt vesz a tanári kar gyűléseinek összes tárgyalásában. Tanácsaiknak sokszor hasznát is vesszük. A hitoktatók működésére azonban a tanári kar tanácscsal sem hathat.

Az igazgató az intézet szellemi és erkölcsi életének közvetlen vezetője és őre. A hitoktatókkal szemben azonban legfőlebb az a joga, hogy megkívánhatja a tanórák pontos megtartását.

A hitoktatók általában híven teljesítik nemes feladataikat. Készséggel munkálják az intézet igaz érdekeit s szelídséggel és kölcsönös engedékenységgel kikerülik az összeütközést a tanári karral és igazgatóval. És becsületére válik minden érdekelt félnek, mert az összeütközés nem nehéz.

A hitoktató lelkész nincs úgy hozzáfórva az intézethez, mint pl. a rendes tanár. Neki ez a hitoktatás csupán mellékfoglalkozás, néha talán teher, melynek viseléséhez kedve sincs. Az ő köre, felfogása néha nagyon is eltér egy-egy «közös» intézet tanári karának körétől és felfogásától s ebbe nehéz beilleszkednie. A mikor pedig helyzetét már megszokná, egyházi hatósága másfelé küldi. Nála a felekezetieségnek ki kell domborodnia: nekünk az életet lehetőleg tompítanunk kell. Ő, ha feladatát ferdén fogja fel, gyakran kívánhat, szólhat és tehet olyat, a mi az állami intézet főcéljaival ellenkezik. Nagyon könnyen

tekintheti úgy hivatását, mintha csupán és kizárólag felekezetének érdekeit kellene képviselnie. Ezekből aztán olyan surlódások támadhatnak, melyek kiegyenlítése szinte lehetetlen.

Említsek példákat! Nem mondom, hogy megtörténtek, de ki mondja, hogy meg nem történhetnek?

A felvételnél, a segélyezésre ajánlásnál, a fegyelmezésnél, az osztályozásnál a hitoktató védi a felekezetéhez tartozó növendék érdekeit. E védelem sikertelensége — ember ő is — eleinte lehangolja, később bosszantja s majd arra a föltevésre készíti, hogy a tanári kar más felekezetű tagjai elfogultak. Ugyanezek az érzelmek és gondolatok ragadhatják el akkor is, a mikor a fölvelt és segélyezett növendékek száma nem egyezik meg a felekezetek országos arányszámával.

Aztán ki tudná elsorolni azon esetek számát, melyekben egyes vallásos cselekedetek ideje ütközik össze a rendes iskolai teendők idejével? Ki ne tudná, hányszor tér el egyes felekezetek tanítása a történelem tanításától? Mennyi alkalmuk van a felekezeteknek egymás megsértésére? Milyen kellemetlenséget okoz, ha az internátusban a hitoktatók felekezeti imák elmondását kívánják; ha egyik-másik hitoktató saját felekezetének növendékeit más felekezet templomába (orgonálni, énekelni) nem engedi s még a más felekezetűekkel való érintkezésük ellen is kikel?

Nem mondom, hogy mindezen kellemetlenségeknek a hitoktatók lehetnek az okai: bizonyára oka lehet az is, hogy a tanári kar egyik-másik tagjában nincs kellő önmérséklés és tapintat. Tény azonban, hogy a kellemetlenkedésekre a bő alkalom nem hiányzik.

Tény, hogy a hitoktatók annak az intézetnek, melyben tanítanak ellenőrzére fegyelme alá alig tartoznak. Tény, hogy az ő működésüket más hatóság, más szempontból bírálja el, mint a tanári kar többi tagját. Ezekből következőleg ők könnyebben csaphatnak át szélsőségekbe, mint emezek. Az ő hátuk mögött sokszor erős főhatóság áll s lép föl védelmezőleg, míg a tanári kar rendes tagjai nem számíthatnak erre. Ők a legrosszabb esetben sem veszthetnek többet, mint a tiszteletdíjat.

Mindezt több okból mondtam el.

Első okom, hogy beláttassam a kölcsönös engedékenységet, a szelidséget, a tapintat, önmérséklés szükségességét.

Második okom következő kívánságaim jelzése:

Állami iskolában a hittanítás magyar nyelven történjék.

A hitoktatók csak az évharmados és évvégi osztályozó gyűlésekre hívassanak meg.

A növendékek templomba járására, vallásos ténykedéseire vonatkozólag a hitoktatók meghallgatásával az igazgató részletes tervezetet készítsen. Ha ezt a hitoktatóknak csak egyike is kifogásolja, a tervezet a kir. tanfelügyelő elé terjesztessék. A kir. tanfelügyelő által jóváhagyott tervezet csak abban az esetben terjesztendő fel a kultuszminisztériumhoz, ha a hitoktatók egyike hitelvi vagy vallásos nevelési okokból emel kifogást ellene. — Bármily nagy munkának lássék is ily tervezet készítése, helyes dolog ez, mert útját állja minden további surlódásnak.

A hittanítás abból a szempontból: magyar nyelvű-e? — nem izgat-e

más felekezetek, az állam törvényei, az intézeti rend és felsőbbség, avagy a tanári kar ellen? — az igazgató ellenőrzése alá rendeltessék. Az igazgató kifogásairól értesítse az illető hitoktatót; másodfokon a kir. tanfelügyelő útján forduljon az illetékes felekezeti főhatósághoz; harmadfokon a kultuszminisztériumhoz.

A hitoktatót ne alku útján mozdítsa el és pótolja massal a felekezeti főhatóság, hanem mindig, valahányszor a kultuszminisztérium kívánja.

Legcélszerűbb volna pedig, ha a hittant rendes tanárok taníthatnák. (? Szerk.)

Meg kell találnunk a módozatot, mely egyaránt kielégíti a felekezetek és állami intézetek érdekeit. Ne legyen a tanári karban egyetlen tag sem, a ki ellensége a vallásfelekezetek bármelyikének, de olyan sem, a ki ellensége a nem felekezeti iskolának!¹

Ujfalussy Sándor.

Az ungvári tanítóképző jubileuma.²

Az ungvári kir. g. kath. kántortanítóképző-intézet június hó 14-én ülte meg fennállásának 100-ik évfordulóját.

Száz esztendő az ember életében ritka tünemény, az intézmények életében azonban csak tisztos mult, melyre kegyelettel tekint vissza a jelen nemzedék. Az ungvári kántortanítóképző 100-éves fennállásának története megokolttá teszi ezt a kegyeletes visszatekintést. A mi képzőnk életében a lefolyt 100 esztendő nagy és nehéz idő volt; megszenteli és nagygyá teszi ezt az időt a szebb jövőért folytatott szakadatlan erőfeszítés. Olyan e képző élete, mint a néptöredéké, melynek

¹ Közzé tettük e cikket, mivel igazgatási szabályzatunk azon hiányára mutat, hogy nem rendezi a hitoktatók és tanári kar közötti viszonyt. De vitát provokálni nem óhajtunk, mert a kényes ügy rendezésébe magasabb érdekek folynak be. Kötelességünknek tartjuk azonban azon nézetünket kifejezni, hogy minden szabályzatnál és hivatalos ellenőrzésnél többet ér a kölcsönös bizalom, egymás jogainak, kötelességeinek tisztelete. Elfoglultság nélkül hallgassa meg a tanári testület a hitoktató kívánságait, előterjesztéseit; de a hitoktató is legyen áthatva a gondolattól, hogy működésünket, bármily szempontból történjék az, egy nemes és szent szándék vezeti: az ifjúságnak nemes erkölcsökben és eszmékben való kiművelése.

² Az Ungvárt megjelenő *Kelet* című egyháziskolai és társadalmi hetilap után közöljük e cikket. Mélyen sajnáljuk, hogy a magyar közművelődési szempontból nagyfontosságú ungvári képző száz éves jubileuma nem volt előre köztudomású s így a társintézetek, sőt az egyesület érdeklődő részvetele teljesen elmaradt. Kötelességünknek tartjuk azonban, legalább közölnyünkben pótolni a hiányt s kifejezni üdvözetünket, őszinte elismerésünket az ungvári képző iránt, a mely száz év óta küzd a kedvezőtlen, nehéz viszonyokkal és soha egy pillanatra sem szünt meg az emberi művelődés és a magyarság legfontosabb tényezője, vára lenni a felvidéken. A száz éves tölgy törzse bemohosodik s ágai csak gyéren hordják a vihar-dúlta lombokat. Az ungvári gör. kath. képző életképességét, még betöltetlen misszióját fényesen bizonyítja, hogy szerencsésen kiállotta száz év viharát, sőt folytonosan gyarapodott s ma kibővített díszes palotájában fejlettebb, erősebb mint valaha. Lelkesedéstől áthatva hajlunk meg e százéves viruló tölgy előtt. Viruljon tovább is, ujjabb száz évig s hintse ezután is, mint eddig, szorgalmasan a felvilágosodás, művelődés és hazafias érzelem nemes gyümölcseit!

Szerkesztő.

kulturális érdekeit szolgálja: sanyargó, küzdelemteljes, de egyuttal reményekre jogosító.

Tanítóképzőnk 100 éves fennállásának története haladásának, tökéletesedésének, szóval életképességének története.

Királyi kegy alapította a kárpátalji orosz és magyar g. kath. vallású nép e nagyjelentőségű kulturális intézetét és fentartotta a népnek, papjainak s tanítóinak élő szeretete. A királyi kegyelem nem vala bőkezű, az intézet küzdelmes életében mindenkor rá volt utalva a tulajdonosok szerető gondjára és nemes áldozatkészségére.

Tanítóképzőnknek a létért, a szebb jövőért folytatott 100 éves küzdelme a küzdelem okainak elhárítása tekintetében máig sem vezetett kellő eredményekre, a szegénység, a nélkülözés, mely az intézet szárnyait 100 év óta nyirbálja, fájdalom, még ma sem a mult emléke.

Tanítóképzőnk ma is három irányban érzi a szegénység súlyát. Az intézet impozáns épület, melyet az ország népelemének áldozatkészsége emelt ki a várdomb talajából, felszerelés és berendezés dolgában ma sem áll a kor színvonalán. Nagyjában el van ugyan látva a művelődés eszközeivel, de korántsem kulturális jelentőségéhez arányosan.

A szegénység másik nyomásztóbb baja, hogy növendékeit kellőképpen segélyezni nem tudja. Az a tizennégy 42 frtos ösztöndíj, mely az intézet rendelkezésére áll, csepp víz a szükséglet tengeréhez képest. A képzőintézeti köztartás, mely évenként másfélszáz ifjúnak biztosítja a megélhetést s továbbképzést, jóformán semmiből, a szeretet lépteny nyomon igénybe vett, s ezért nem éppen bőkezű adományaiból tartatik fenn. Ezen intézet falai között naponkint ismétlődik a 2 hal és az 5 kenyér csodás története.

Harmadik jelensége a szegénységgel folytatott küzdelmeknek, hogy a képző az anyagi ellátás gyarlósága miatt sohasem volt képes állandó tanári testületet alkotni. Egy század lefolyása alatt egymásnak adják a tehetséges emberek a kilincset. Az intézet tanári karából 100 esztendő alatt, miként az igazgató jeles jubileumi beszédéből tudjuk, egy püspököt, két nagyprépostot, két kanonokot adott az egyháznak, számos kitűnő papot tanárai sorából az egyháznak és két királyi tanfelügyelőt az ország közoktatásügyének. Olyan jelenség ez, mely egyaránt alkalmas az öröm és szomorúság érzelmeinek felkeltésére.

Van okunk örülni a felett hogy e szegény köznevelési intézetünk mindig vonzotta a tehetségeket s ez által megóvta önmagát a visszaeséstől; de van okunk szomorkodni is ama tény felett, hogy a kiváló erőket lekötni nem bírta. Mivé fejlődött volna ez az intézet a lefolyt 100 esztendő alatt, minő nyomokat hagyott volna a magyar népnevelés történetében, ha a tehetségeket meg bírta volna tartani, Isten a megmondhatója.

Az intézet azonban így is derekasan betöltötte tisztét. Sok kiváló tanítót adott és ad ma is az egyháznak és hazának. Alig van közoktatási intézete az országnak, mely nagyobb szolgálátokat tenne a magyar művelődésnek, mint ez a szerény szakiskola. Falai között édes otthonra talál a magyar szó, belőle mint fénycsomóból árad-

nak szét szegény orosz népünk között a magyar művelődés meleg sugarai.

Az ungvári tanítóképző növendékei az ország bármely népiskolájában is megállják helyüket, a magyar beszéd sikeres tanításában pedig a legelsők között vannak. Eljárásuk titka, hogy ismerik a népet, a melyből valók, bírják a nép anyanyelvét és hozzá tudnak férni a gyermek és a nép szívéhez.

A letűnt században az igazgató előadása s a mi tudomásunk szerint is Popovics Demeter, a magvető, Csurgovics János az alkotó, a szervező talentum, Popovics Bazil, a nagy püspök és a nagy hazafi, Lichvártsik, a fejlesztő és conserváló erő, Mondok haladás és cselekvés férfia, Drohobeczkzy, a szeretet, az áldozatkészség és belső consolidatio embere, Répay, a szorgalmas munkás, a képző-intézet életében az irányjelző oszlopok és kiemelkedő alakok. Szerepe van még egy férfinak ebben a viszontagságai daczára is szép, mert eredményes multban, szerepe van Kaminszky Gézának, a köztartás megteremtőjének s fenntartó szellemének, és nagy, döntő szerepe lesz egyházmegyénk kitűnő fiának és atyjának, Firczák Gyula megyés püspökünk ő méltóságának. A jövő század történetének ő a kimagasló oszlopa. Ő képviseli a mult és a jelen század hatáskörét képzőnk életében. Ő győzte meg az irányadó köröket a felől, hogy intézetünket az idők szellemének megfelelőleg, a teljesített nagy hazafias szolgálatok jutalmául ki kell emelni elhagyatott helyzetéből s egyenrangósítani kell minden tekintetben az állami képzőkkel. Az ő nevéhez fog fűződni a mű befejezésének dicsősége.

NÉPOKTATÁS.

Az országos és egyetemes tanügyi kongresszus.

Október hó 27-én összegyűlt az előkészítő bizottság, hogy egy lépéssel előbbre vigye a kongresszus ügyét. *Heinrich* Gusztáv egyetemi tanár elnöklete alatt jelen voltak: *Alexander* Bernát dr., *Beke* Manó dr., *Bertalan* Vincze (Esztergom), *Böngérfi* János, *Csengeri* János dr., *György* Aladár, *Gyulay* Béla dr., *Hahóthy* Sándor, *Kovács* János, *Kovács* Rezső, *Léderer* Abris, *Nagy* László, *Lévy* László, *Péterfi* Sándor, *Radó* Vilmos, *Somlyay* József.

Az elnök üdvözlővén a megjelent tagokat, kijelenti, hogy az előkészítő bizottság és a magyarországi tanítók Országos Bizottsága kebeléből kiküldött szűkebb bizottság éppen az imént tanácskozott a kongresszus szervezése tárgyában. Örömmel tudatja, hogy a delegáltak között megegyezés jött létre. Most a legközelebbi feladat az egyesületekhez intézendő felhívás szövegének megállapítása. E célból felkéri *Nagy* László titkárt, hogy olvassa föl tervezetét.

A hazánk tanítói és tanári egyesületeihez, valamint testületeihez intézett felhívás mindenekelőtt a kongresszus ügyében megindított moz-

galom történetét nyújtja, kifejti az egyetemes és országos tanügyi kongresszus szükségességét, jelentőségét, majd áttér a gyűlés szervezésére, rendezésére, tételeinek megállapítására, megvitatására. A nevezett testületeket és egyesületeket felszólítja, hogy f. é. december hó végeig értesítsék az előkészítő bizottság titkárát (Nagy László, Budapest. VIII. József körút 85.), vajjon hajlandók-e az előkészítő bizottságot az egyetemes kongresszus létrehozásában támogatni vagy sem? Ha igen, úgy szíveskedjenek magukat néhány taggal az előkészítő bizottságban képviseltetni.

Élénk vita indult meg a felhívás néhány pontja felett. *Kovács* János óhajtja, hogy az egyesületeknek a tanügyi kongresszusba való beolvadása világosabb magyarázatot nyerjen. Hasonló véleménynek adott kifejezést *Péterfi* Sándor és *Csengeri* János dr. — *Alexander* Bernát dr. a következő javaslatot tette: 1. Az összes egyesületek fölkérendők, hogy évi rendes közgyűléseiket a kongresszus idején és Budapesten tartásák meg. A kongresszust megelőző napon elintézhetik össze házi ügyeiket. 2. Csakis adminisztratív dolgokkal foglalkozzanak. 3. Ők maguk csináljanak propagandát, hogy tagjaik minél nagyobb számban lépjenek a kongresszus kötelékébe. 4. Küldjenek ki képviselőket az előkészítő bizottságba.

Léderer Ábrahám szerint világosabban kellene kifejteni a kongresszus célját. A maga részéről nem érti, hogy miért tartson 300 egyesület egyszerre gyűlést, mikor arra való hely sem lesz elegendő?

Radó Vilmos azt hiszi, hogy a felhívás elég világosan fejtegeti a kongresszus célját. A hosszadalmasság csak rováására válnék a felhívásnak. Attól meg éppen nem lehet tartani, hogy Budapesten 300 egyesület ne találna helyet a tanácskozássra. Különbön is csak országos egyesületekről van szó. Ezek száma pedig nem olyan szerfelett nagy. Kéri, hogy a felhívás tudassa az érdekelt körökkel, hogy a szakosztályok határozatai a plenumban nem kerülnek szavazás alá, hanem csak tudomásul szolgálnak.

Az értekezlet erre köszönetet szavazott Nagy László titkárnak s fölkérte, hogy a fölmerült vélemények tekintetbe vételével tegye meg a szükséges módosításokat a fölhíváson.

Végül az előkészítő bizottság kiegészítésére került a sor. A teljes névsor összeállítása nem készülhetett el. E munkát az elnökségre bízták. Most csak az elvi alapot határozták meg. E szerint az előkészítő bizottság tagjai lesznek: a Budapesten székelő ország egyesületek, nagyobb testületek tisztikara, a tanügyi sajtó szerkesztői, hatósági személyek, az összes iskolanemek, kezdve az óvótól fel az egyetemig, nevesebb képviselői.

Abban a reményben, hogy nemsokára az ország összes tanítóegyletei támogatásával kezdheti meg a kiegészített előkészítő bizottság rendszeres munkálkodását, az ülés véget ért. Az idő halad. A hosszas huza-vona helyett cselekednünk kell!

Böngérfi János,
a bizottság jegyzője.

A „Tanítók Háza“ ügye.

Az a jelentés, melyet az alábbiakban a «Tanítók Háza» ügyének mai állásáról teszünk, az első pillanatra bizonyára csüggesztő hatással lesz az ügyet oly szép lelkesedéssel felkaroló tanítóságra; de meg vagyunk győződve, hogy ezt a pillanatnyi első hatást az erős akarattal az az imponáló elhatározása fogja felváltani, a mely a hirtelen megakadást az eddiginél is erőteljesebb és gyorsabb haladásáá fogja változtatni.

A «Tanítók Háza» ügye mai állásnak hű képét a legrövidebben e néhány szóval lehet adnunk: a főváros a «Tanítók Háza» részére nem adott telket.

Ennek a története pedig — részletesen és hiven előadva — a következő:

Az «Eötvös-alap» orsz. tanítói egyesület» a fővárosi többi egyesületekkel egyetértőleg 1893. február 4-én kérvényt adott be a városhoz az iránt, hogy a VIII. ker. Köztemető-ut és Alföldi-utca sarkán levő városi telek engedtessek át ingyen a «Tanítók Háza» építésére.

E folyamodásban kötelezte magát az egyesület arra, hogy: 1. a hivatalos jellegű Budapesti Tanítótestületnek, — mely éveken át egyik iskolából a másikba vándorol s tantermekül használható helyet foglalt el, míg végre teljesen helyiség nélkül maradt, mi által könyv- és irattára, valamint butorzata is veszendőbe megy — a létesítendő épületben helyiséget bocsát rendelkezésére; 2. a «Tanítók Háza»-ban a székesfőváros árvaházaiból kikerülő és magasabb tanintézeteket látogató bizonyos számú ifjunak ingyenes vagy mérsékelt díjú helyet tart fenn; 3. az esetben, ha a főváros az építésre pénzsegélyt is nyújtana, minden 3000 frtnyi segélytöke után egy egy fővárosi tisztviselő valamely árvaházban nevelt tanuló-gyermekének felvételét biztosítja az egyesület.

A város pénzügyi és gazdasági bizottsága e kérelmünket teljesítendőnek mondotta; a törvényhatósági közgyűlés azonban a tanács javaslatára nem az általunk kért telket, hanem a X. kerületi tisztviselőtelepen az Elnök- és Tanács-utca sarkán levőt szavazta meg; tehát oly helyen, a mely — rendkívül távol esvén úgy a fő- és szakiskolaktól, mint a tanítók működési helyétől — a kitűzött célra feltétlenül alkalmatlan, s így e helyre a «Tanítók házát» (az e célra szükséges tetemes költségek teljesen hiabavaló kidobása nélkül) még abban az esetben sem lehetett volna felépíttetnünk, ha azt minden feltétel nélkül bocsátották volna rendelkezésünkre. Pedig a hely abszolút alkalmatlan volta mellé még a feltételek rendkívül súlyos természete is sorakozott.

E feltételek a maguk teljességében így szólnak:

1. «Tartozik az Eötvös-alap országos tanítói egyesület» a létesítendő «Tanítók Házában» a székesfőváros árvaházaiból kikerült és magasabb tanintézeteket látogató — az előírt feltételeknek egyébként is megfelelő — három ifju részére ingyenes helyeket fentartani s őket ott minden díjfizetés nélkül teljes ellátásban részesíteni mindaddig, míg az illetők tanulmányaikat be nem fejezték.

A mennyiben a székes-fővárosi árvaházak ily ifjakat kellő számban nem szolgáltatnának, ez esetben a fentartott 3 alapítványi hely bármelyikére fővárosi tisztviselők és szolgák — magasabb tanintézeteket látogató — árva gyermekei is kinevezhetők, az illető ifjak kinevezésének joga minden esetben a székes-főváros tanácsát illetvén.»

2. Köteles a nevezett egyesület a hivatalos jellegű, a népoktatási törvényen alapuló «Budapesti Tantestület» részére a létesítendő épületben teljesen ingyen olyan hivatalos helyiséget rendelkezésére bocsájtani, hogy e testület abban könyv- és irattárát, továbbá butorait is megfelelő módon elhelyezhesse.

3. «A telek kizárólag a «Tanítók Háza» céljára használható, mert különben az a rajta levő épületekkel a székes-főváros tulajdonába visszaszáll.»

4. «Mindezen feltételek telekkönyvileg biztosítandók.» «Végre a közgyűlés a pénzügyi és gazdasági bizottmány és a tanács indokolt javaslata alapján folyamodó egyletet, a létesítendő «Tanítók háza» építkezési költségeihez való hozzájárulás iránti kérelmével elutasítja.»

Az «Eötvös-alap-egyesület» tehát újabb kérelmet nyújtott be a főváros tanácsához, melyben bejelentette azon saját kénytelenséget, hogy a megszavazott telket, mint a «Tanítók Háza» céljaira teljesen alkalmatlant, nem fogadhatja el; azt kérvén egyuttal, hogy a kért, de meg nem kapott telek helyett legyen kegyes a város. Budán a d n i t e l k e t a R á c z f ü r d ő k ö z e l é b e n részben már hisajátított, részben pedig legközelebb kisajátítandó hazak helyén.

Ez az újabb folyamodvány részletesen kifejtette, hogy a város végső szélén, mindentől távol eső helyen a «Tanítók Háza»-hoz fűzött egyetlen cél sem volna megvalósítható. És kimutatta azt is, hogy a megszavazott telek által nyújtandó kedvezményért viszonzszolgálatul kötött feltételek sem állanak arányban ezen telek értékével.

Ha ugyanis a megszavazott 820 □öl nagyságú terület ölet 20 frtra becsüljük is (hivatalosan csak 12 frtra van becsülve) az egésznek mai értéke 16.400 frt. Ha már most a «Tanítók Háza»-ban teljes ellátásban részesítendő három ijtunak egy évi összes tartásdíját együttesen csak 1000 frtra tesszük, a «Budapesti Tanítótestület» által használandó helyiségek évi bérét — fűtést, világítást és takarítást is beleszámítva — szintén csak 1000 frtban állapítjuk meg: az egyesület által nyújtandó viszonzszolgálat évi 2000 frt értékű lenne; ez pedig nem 16.400, hanem 50.000 frtnyi tőkének a 4%-os kamatja. Vagyis az egyesülettől kívánt viszonzszolgálat értéke 33,600 frttal lenne több, mint a mennyit a telek értékében a fővárostól kapna.

Már az ilyen feltételeknek a teljesítése egymagában is nagyon ingatagga tenné a «Tanítók Háza»-hoz kötött minden egyéb célzt még azon esetben is, ha e céloknek egészen megfelelő telekért volnának azok kikötvé; mennyire fokozza hát e feltételeknek az elfogadhatatlanságát az a körülmény, hogy oly telekért kínálják cserébe, a hol a «Tanítók Háza»-t felépítenünk az ehhez fűzött összes céljainak előleges eltemetése nélkül teljes lehetetlenség. Hiszen az egyesület az első kérvényben elvállalt kötelezettségeket annak a némi viszonzásával aján-

lotta fel, hogy a «Tanítók Háza» céljainak megfelelő helyen kap telket a fővárostól.

A feltétlen lehetetlenségek sorába tartozott tehát, hogy az «Eötvös-alap-egyesület» a megajánlott telket elfogadja (maga a «Budapesti Tanítótestület» is így nyilatkozott) s másként cselekedjék, mint a hogyan cselekedett.

Hogy a második folyamodás sikerét annál jobban biztosítsa, az egyesület a tüzetesen indokolt kérvényt nyomtatásban előlegesen megküldötte a főv. törvényhatóság összes tagjainak, kérvén mindegyiknek támogatását. Az eredmény azonban — sajnos — az lett, hogy a tanács javaslatára a közgyűlés ezúttal feltétlenül elutasító határozatot hozott, s ennek következtében már-már azon befejezett tény előtt állunk, hogy a «Tanítók Háza» a főváros területén ingyenes városi telket nem kaphat.

Ez a mai helyzet, s ez a helyzet története.

Hogy megakadás ez, még pedig komoly megakadás azon nagy és nemes célok útján, melyek szemeink előtt lebegnek, azt tagadni hiábavaló volna; de a helyzetet a «Tanítók Háza» eszméjének megbukásaként tekinteni: az több volna a kishitűségnél.

Lehetetlen az egészzet másnak, mint intésnek a Gondviselés végzete részéről tekintenünk, hogy a tanítóság az eddiginél is nagyobb lelkesedéssel és akaraterővel karolja fel az ügyet. Eszmék, nagy célok történetében szüntelenül ismétlődő eset, hogy a kisebb és nagyobb akadályok végeredménye csak az, hogy az általunk támasztott kettőzött akarat és hatványozott erély csak sietteti az eszme valóságát, a célok elérését. Nemcsak erős hittel hiszszük, de egész meggyőződéssel látjuk, hogy a mi elénk gördült, nem remélt akadálnak is az lesz az eredménye. Mert bizunk a magyar tanítóság kipróbált lelkesedésében, bizunk az egész magyar társadalomnak a nemes célok nehéz pillanataiban soha meg nem ingó nagylelkűségében, hogy célunk megvalósítása felé most tizszeres erővel fogunk haladhatni.

A «Tanítók Háza» fel fog épülni.

Ha telket ingyen nem kapunk, szerezni fogunk pénzért. Mert a gyámoltalanság netovábbja volna tőlünk, mindnyájunktól, ha ilyen célokat egy telekérték akadályán el tudnánk ejteni.

Erről hát szó se jöjjön senki ajkáról se.

De hangozzék fel a lelkesedés szava; hangozzék fel az akadályt nem ismerő akarat szava: «Tanítók Háza» lesz, mert lennie kell, mert akarjuk hogy legyen.

Es lesz. És hirdetni fogja a mai tanítónemzedék dicsőségét, kötelességtudását, emberszeretetét, hazafiságát. És hirdetni fogja tetteink által utódainknak azt az örök igazságot, hogy:

«Vállhoz a vállat! s a nap alatt
Nincs, ki ledöntse e sziklafalat.»

Budapesten, 1894. július hó 9-én.

Szabó B. László,
jegyző.

Péterfy Sándor,
elnök.

ISMERTETÉSEK.

Románia közoktatása.

(Folytatás.)

V.

Tan- és óratervek.

G) *A népiskolákban.*

Romániában kétféle népiskola (szerintök elemi iskola) van: városi és falusi.

A falusi nép- vagy elemi iskolák az új népoktatási törvény szerint ismét felosztatnak felső, alsó és tanyai elemi iskolákra.

Ezekon kívül vannak még ismétlő és kiegészítő (betetőző) iskolák is.

Az elemi (nép-) iskolákban tanítandó tananyag felosztatik három folyamra: alsó, középső és felső tanfolyamra. Az alsó tanfolyam a tanyai elemi, az alsó és középső tanfolyam a falusi elemi, a teljes tanfolyam a falusi felső elemi és városi elemi iskolákban tanítatik, még pedig ez utóbbi úgy, hogy a városi, nemkülönben a falusi felső elemi iskolák I. és II. osztályaiban tanítatik az alsó tanfolyam tananyaga, a városi III. és a falusi felső elemi iskolák III. és IV. osztályaiban a középső tanfolyam, a városi IV. és a falusi felső elemi iskolák V. osztályaiban pedig a felső tanfolyam anyaga.

Az elemi iskolák tantárgyai: az olvasás, írás, románnyelv, gyakorlati számvetés, mérés elemei, az ország története s földrajza, természettani és természetrajzi elemi ismeretek, imádság, biblia, rajz, ének, testgyakorlás, katonai gyakorlatok és a lehetőségig kézimunka és kerítészet. Az egyes tárgyak anyagát a fentebb említett folyamokra osztva, alább a következőleg dolgozzák fel a négyféle iskola egyes osztályaiban.

I. Hittan.

1. *A városi elemi iskolákban.*

Alsó tanfolyam.

I. osztály, hetenkint $\frac{4}{2}$ órán. Az I. évharmadban: Imádságok tanítás kezdetén és végén, reggeli és estéli imák, erkölcsi elbeszélések.

II. évharmadban. Egyszerű csillagversek (karácsony, háromkirály, vízkeresztre vonatkozó versek). A tanító elbeszélései Jézus gyermekkoráról, melyeket a gyermekek saját szavaikkal elmondanak; a «miatánk», erkölcsi elbeszélések.

III. évharmad. Elbeszélések Jézus Járúsálembe vonulásáról, kinszenvedéséről és haláláról. Ima a Szt-Lélekhez, erkölcsi elbeszélések.

II. osztály, hetenkint $\frac{4}{2}$ órán.

I. évharmad. A világ teremtése, első emberek, az emberek rossza-

sága, a vízőzön, Bábel tornya. Elbeszéli a tanító s a tanulók utána mondják.

A gyermekek Jézus gyermekkorára vonatkozó evangéliumokat olvasnak, a tanító megmagyarázza az olvasottakat s a gyermekek saját szavaikkal elmondják.

II. évharmad. Keresztelő János, Jézus megkeresztelése és a szántóvető hasonlata olvasandó fel az evangéliumból s tárgyalandó, mint előbb.

III. évharmad. Mózes, kivonulás Egyiptomból, bolyongás a pusztában s a tíz parancsolat. A boldogságok s a felebaráti szeretetre vonatkozó evangéliumok tárgyalása, mint fent.

Középső tanfolyam.

III. osztály, hetenkint 2 órán.

I. évharmad. Saul, Dávid, Salamon, Tóbiás, a Makkabeusok. Olvasás az evangéliumokból: a könyörülő samaritanus és a nem könyörülő gazdag hasonlatai a könyörület és megbocsátás bő fejtegetéseivel. Az «Úr imája» hat alkotó részének magyarázata és erkölcsi elbeszélések ez alkotó részek alapján.

II. évharmad. Izsaiás, Jeremiás. Olvasmányok az evangéliumból: a birvagyra vonatkozó tanácsok, az imádság erejére vonatkozó hasonlat, a vámos és a farizeus története. Erkölcsi elbeszélések, mind önállóan elmondva a gyermekek által.

III. évharmad. Átmenet az ó szövetségből az újra. A gyümölcsöt nem hozó fügefafa, a tékozló fiú, a gazdag ifjú története és a hegyen való tanítás elegendő magyarázatokkal s ezeknek elmondása a gyermekek által saját szavaikkal. Erkölcsi elbeszélések.

Felső tanfolyam.

IV. osztály, hetenkint 2 órán.

I. évharmad. A hitvallás. A hitről és kötelességről Isten, felebarát, az embernek önmaga, lelke és egészsége iránt. A tanuló kötelességei a tanító iránt. Erkölcsi elbeszélések a kötelességek különféle nemeinek megvilágítására. Evangéliumolvasás: a talentumok és szőlőmunkások története.

II. évharmad. A hét szentség. Az egyház. A felebaráti, gyermeki, és testvéri kötelességek. Tisztelet az öregebbek iránt. Erkölcsi elbeszélések ezekre vonatkozólag. Evangéliumolvasás: a kánaai menyekző kellő és aztán a gyermekek által elmondott magyarázatokkal.

III. évharmad. A három keresztény erény. Kötelességek: a gazdagoké a szegények, a tanultaké a tudatlanok, az élőké a holtak, másnak java, szülőföldünk, hazánk, az ország kormánya, a közügyek és állatok iránt. A sírok tiszteletben tartása. Ezekre vonatkozó erkölcsi elbeszélések. Evangéliumolvasás: Jézus elítélése, halála és feltámadása.

Megjegyzés. Minden évben elbeszélendő karácsony előtt Jézusnak születése, megkeresztelése és gyermekkora; husvét előtt a bevonulás Jeruzsálembe, Krisztus szenvedései, keresztrefeszítése s feltámadása, s minden nagy ünnepet megelőző napon azon ünnep jelentősége.

2. Falusi felső elemi iskola.

Alsó tanfolyam.

I. és II. osztály, mint a városi elemi iskola ezen osztályaiban.

Középső tanfolyam.

A III. és IV. osztályok együtt.

Az I. évben I. évharmad. A II. osztály tananyagának ismétlése az ó szövetségből s az «*Úr imájának*» feldolgozása a már említett módon.

II. évharmadban: a városi elemi iskola III osztályának I. évharmadbeli tananyaga; a III. évharmadban ugyanannak II. évharmadbeli tananyaga.

A II. évben az I. évharmadban: A «*hiszekegy*» magyarázata alkotórészei szerint, evangéliumolvasás és megmagyarázat, nemkülönbön erkölcsi elbeszélések.

II. évharmad: Saul, Dávid, Salamon evangéliumolvasás magyarázatokkal s erkölcsi elbeszélések.

III. évharmad: Jeremiás, átmenet az ó testamentomból az ujba. Összefüggés a két szövetség között. Erkölcsi elbeszélések.

Felső tanfolyam.

V. osztály. Mint a városi elemi iskola IV. osztályában.

Megjegyzés: Több osztályú, de egy tanítóju iskolákban az evangéliumolvasás és erkölcsi elbeszélések idejét úgy állapítsa meg a tanító, hogy valamennyi osztály, kivéve — természetesen — az első, egyszerre vehessen részt azokon.

3. Falusi alsó elemi iskola.

Az I., II., III. és IV. osztályokban ugyanazon tananyag ugyanazon beosztással, mint a falusi felső iskola ugyanazon osztályaiban.

4. Tanyai iskola.

Az alsó tanfolyam (falusi felső elemi iskola I. és II. osztálya) tananyaga.

II. Románnyelv.

1. Városi elemi iskola.

Alsó tanfolyam.

I. osztály, hetenkint 10 órán.

Első hét: A gyermekek és hozzátartozóik kereszt- és családneve, lakásuk, foglalkozásuk. Tájékozás a térben. Kis elbeszélések, melyekből kitűnik a tanulásnak, szófogadásnak, rendszeretnek, tisztaságnak, szülői szeretetnek, idősebbek tisztelésének haszna és kötelessége. Kis énekek. Az iskolában és a szülői házban levő ismertebb tárgyak neve, tulajdonságai s céljük. Egyenes ülés az írásnál, a palatábla elhelyezése, az írón tartása, különféle vonalok rajzolása s egyszerűbb ismert tárgyak utánzása.

A következő hetek. Olvasási és írási előgyakorlatok. Szemléltető oktatás. Az iskola. Megnevezése és leírása az ebben lévő tárgynak. A szülői ház. Megnevezése és leírása az ebben

előforduló nevezetesebb tárgyaknak. A két hely tárgyainak összehasonlítása. A szülői háznál található állatok nevei s összehasonlítása. Rövid magyarázata a közönségesebb természeti tűneményeknek (a felhő, eső köd, hó) előfordulásuk alkalmával, megfigyelésre szoktatván a gyermekeket. Írás és másolási gyakorlatok az iskolában. Főgond fordítandó a helyesírásra s az egészségtani követelményekre az írásnál. Egyszerű mondatok alkottatnak ismert és tanult dolgokról azon irányban, hogy mik? milyenek? s mit csinálnak? A pont és a vonás alkalmazása.

A z emlékezet és előadás gyakorlása. Az olvasókönyvből kis versek, talányok és elbeszélések olvasandók fel s magyarázandók meg. A verseket és talányokat a tanító vezetése mellett betanulják, az elbeszéléseket saját szavaikkal elmondják a gyermekek.

II. osztály, hetenkint 8 órán.

a) Olvasás. A leíró olvasmányoknál leginkább a folyékony olvasásra ügyelnek; az erkölcsi tartalmú olvasmányok ekkép dolgoztatnak fel: először az olvasandó darab iránt érdekeltséget keltő rövid bevezetést csinál a tanító, azután olvastatja és tárgyalja az olvasmányt, főbb részei szerint kiemelve mindegyikből a főbb és fontosabb dolgokat, azután elmondatja az egészet összefüggőleg s végül kérdések által erkölcsi tanulságot fejtet ki belőle.

b) Írás és nyelvgyakorlatok. Mondatok képzése, melyeknek alanya és állítmánya ismert s eddig tanult dolgok legyenek. Ezeknek leírása a tanító mondatolása után; a tanulók aztán magok gondolnak ki s írnak le ily mondatokat. Az iratpontosági ismeretek gyarapítandók.

c) Emlékezeti és szabadelőadási gyakorlatok. A gyermekek erkölcsi tanulságot tartalmazó kis verseket, verses történeteket és meséket tanulnak be. A szabad előadás gyakorlására prózában írt kisebb történetek és elbeszélések szolgálnak.

d) Szemléltető oktatás. Házi és vadállatok, melyekkel táplálkozunk; ezeknek csoportosítása, tartózkodási helyök, táplálkozásuk és szaporodásuk szerint. A különféle tartózkodási helyek leírása; forró földövi állatok.

II. és III. évharmad. a) Az olvasás: egészen úgy, mint az I. évharmadban, mind jobban gyakoroltatván a folyékony mellett az értelmes olvasás. Az erkölcsi tanulságot tartalmazó és az emlékezet, nemkülönben a szabadelőadás gyakorlására szolgáló darabokat mind bővebben kell megmagyarázni.

b) Írás és nyelvgyakorlatok. A II. évharmadban a betanult költeményeket írják le a gyermekek s rövid mondatokban a szabadelőadás gyakorlására szánt darabokat; a III. évharmadban a tanult és ismert lények és dolgok tulajdonságairól, hasonlóságairól és különbségeiről írnak maguktól rövid mondatokat.

c) Emlékezet és szabadelőadás gyakorlása. A II. évharmadban becsületes és tevékeny életre ösztönző példabeszédeket, a III.-ban nemzeti költeményeket, elbeszéléseket s legendákat tanulnak be a gyermekek a tanító által vezetettve, sőt némelyeket, ha erre alkalmasok,

szerepfelosztással is, de szavallás és taglejtés nélkül. A szabadelődás gyakorlásánál kiváló gond fordítandó a tiszta kiejtésre, helyes és értelmes hansulyozásra.

d) Szemléltető oktatás.

II. évharmad. Hogyan és mivel fogják a vadállatokat? Hogyan és mikor történik egyes vadállatok vadászása? A vadászok életmódja. Halak és rovarok mint emberi táplálékok. Viziállatok és növények; csoportosításuk és összehasonlításuk a már tanultakkal.

III. évharmad. A viziállatok fogása. Halászat, halászati eszközök és halászok szokásai. Összehasonlítása a halász és vadász életmódjának.

Tejelő háziállatok. Gondozásuk. A legelő az év négy szakában. Nevezetesebb növények az év négy szakából.

A tej és feldolgozása. A pásztorok eszközei, szokásai és életmódjuk. Összehasonlítás a vadász, halász és pásztor életmódjának.

Közép tanfolyam.

III. osztály, hetenkint 10 órán.

a) Olvasás. A gyermekek nagyobb terjedelmű és változatosabb darabokat olvasnak biztosan, szabatosan és kifejezéssel.

Az értelem megállapítása mindinkább a tanulókra hagyandó, habár még mindig a tanító vezetése alatt.

b) Írás és nyelvgyakorlatok. Rövid leírása oly eseményeknek, melyeknél a tanuló is jelen volt, valamint az olvasottaknak.

Ezen gyakorlatok, az olvasó könyvben lévő olvasmányok és a tanító által felhozott példák alapján tanulnak a gyermekek az I. évharmadban: a fő-, mellék-, számnevek és névmások nemeiről s azoknak ragozásairól. A szóegyeztetésről általában.

A II. évharmadban: a többi beszédrészek, igeragozás s a mondatok.

A III. évharmadban: A szenvedő-, visszaható s szabálytalan igék ragozása. Helyesírási gyakorlatok kellő magyarázatok kíséretében.

c) Emlékezet és szabadelődás gyakorlása. A gyermekek a tanító közreműködésével megtanulnak rövid oktató, leíró és lírai költeményeket, a hosszabbak a szabadelődás gyakorlására szolgálnak. Az olvasókönyvben előforduló mesék, hasonlatok, párbeszédek is e célra szolgálnak. A költemények szerzőinek rövid életrajzai.

Felső tanfolyam.

IV. osztály, hetenkint 10 órán.

a) Olvasás. Olvasnak nemzeti balladákat és történeti elbeszéléseket, nemkülönben az ország szebb vidékeinek s nevezetesebb iparágainak leírásait. Gond fordítandó a folyékony, hibátlan és kifejező olvasásra.

b) Írás és nyelvgyakorlatok. Kivonatokat készítenek elbeszélő, leíró, oktató és nemzeti költeményekből, vagy átalakítják azokat a tanító vezetése mellett. Különféle ügy- és okiratot fogalmaznak; a tanítóval olvasott darabokat utánozva leírásokat és más fogalmazványokat kísérelnek meg. Ezen fogalmazványok a tanító előleges magyarázata s utasításai nyomán mind az iskolában készülnek, a tanító

által otthon alaposan kijavíttatnak s minden héten, egy határozott órában, az iskolában újból megbíráltatnak s kijavíttatnak.

Ezen gyakorlatok alapján az I. évharmadban tanulnak a fő- és melléknevek származtatásáról képzés és összetétel által és a mondatok közönségesebb nemeiről;

a II. évharmadban az igék és határozók származtatásáról s a mondatok összevonásáról;

a III. évharmadban a hiányos mondatokról és ismétlik a tanultakat.

c) Emlékezet és szabadelőadás gyakorlása. Tanulnak különféle költeményeket s szerzőik rövid életrajzait. Közmondások és példabeszédek fejtegetése a tanító által e célra kigondolt rövid elbeszélésekkel. Hasonlóan magyarázandók életelvek s erkölcsi igazságok is.

2. Falusi felső elemi iskola.

Alsó tanfolyam.

I. és II. osztály. Mint a városi elemi iskola ezen osztályaiban.

Közép és felső tanfolyam.

Falusi iskolákban az osztályok többnyire egy teremben lévén, az olvasás, emlékezet- és szabadelőadás gyakorlását, nemkülönben az írási és fogalmazási gyakorlatokat a tanító belátása szerint választja meg és rendezi be s egy ütt végzi ezt váltogatva a középtanfolyam két- és a felső tanfolyam egy osztályában úgy, mint a városi elemi iskolák III. és IV. osztályaiban. De külön fogja a tanító feldolgozni a gyakorlatok, olvasmánydarabok s általa felhozott példák alapján a *III. osztályban*, az I. évharmadban a főnév, melléknév, névmás, számnév és neveik ismétlését, az egyszerű mondatot s annak fő alkotórészeit; a II. évharmadban: ugyanazon beszédrészek ragozását, melléknevek s határozók fokozását, a szóegyeztetést általában;

a III. évharmadban: a rendes igék hajlítását a cselekvő alakban és a helyesírás gyakorlását, a nehézségek megfelelő magyarázatával;

a *IV. osztályban*, az I. évharmadban: a fő- és mellékidőket és a rendhagyó igék hajlítását; a II. évharmadban a módok használatát, a szenvedő és visszaható igeragozást; a III. évharmadban: gyakoroltatik a helyesírás.

Az *V. osztályban* tanítandó a városi elemi iskola IV. osztályának tananyaga.

3. Falusi alsó elemi iskola.

A falusi felső elemi iskola I—IV. osztályainak tananyaga.

4. Tanyai iskola.

A falusi felső elemi iskola alsó tanfolyamának (I—II osztályok) tananyaga.

III. Történelem.

1. Városi elemi iskola.

Alsó tanfolyam.

II. osztály, hetenkint $\frac{4}{2}$ órán.

I. évharmad. A város rövid története, történelmi emlékei. Az állam keletkezésére vonatkozó legendák.

II. és III. évharmad. Az ország mind távolabb eső történelmi nevezetességű helyeire vonatkozó legendák.

Az olvasókönyvből harmadévenként legfeljebb két történelmi legenda tanulandó be; a többit a tanulók a tanító után lehetőleg utánozva a könyvbeli szöveget, saját szavaikkal mondják el.

Közép tanfolyam.

III. osztály, hetenkint 2 órán.

I. évharmad. A legujabb kor rövid története. A román nép eredete.

II. évharmad. Dácia a népvándorlás idejében. Attila, Oláhország és Moldva keletkezése s az országalapítók után következett vajdák.

III. évharmad. Mihály vajda élete és háborúi. Basarab Máté és Lupu Vasiliu, A fanarioták uralkodása, Bukovina és Bessarabia elvesztése, a nemzeti ujjaébredés, krimi háborn, párisi békekötés, I. Cuza Sándor, I. Károly.

Felső tanfolyam.

IV. osztály, hetenkint 3 órán.

I. évharmad. Dácia gyarmatosítása és állapota a rómaiak alatt. Nagy Constantin, a népvándorlás, a bolgárok és magyarok betörése, a két ország keletkezése, a régiebb kor nevezetesebb eseményei és vajdái.

II. évharmad. Az újabb kor eseményei és vajdái.

III. évharmad. A legujabb kor eseményei s uralkodói.

Minden tanító köteles a nagyobb nemzeti ünnepeket megelőző évforduló napokon az illető eseményt elbeszélni s fontosságát fejtegetni.

A tanító a történelemtanulás folyamán először felmerülő idegen nép lakóhelyét, szokásait s szerepét a világtörténelemben röviden leírni s ismertetni tartozik.

A III. és IV. osztályban minden évharmad végén, kellő előkészítés után, egy történelmi tárgyú fogalmazványt készítenek a tanulók.

Az események helyei mindenkor megmutatandók a földabroszon.

Minden történelmi óra elején a tanító rövid kérdésekben ismétli a történelemből már tanultakat.

2. Falusi felső elemi iskola.

Alsó tanfolyam.

II. osztály. I. évharmad. A falu valamely nevezetesebb családjának története, A falu valamely kitűnő emberének életleírása. A falu vagy környékének legendája, történelmi emlékei, csatateri (t. i. ha vannak).

II. évharmad. A két ország alapítására vonatkozó legendák, más közszájon forgó, történelmi legendák.

III. évharmad. Az ország nevezetesebb helyei s férfaira vonatkozó történelmi legendák.

Közép tanfolyam.

A III. és IV. osztály együtt.

I. év. I. évharmad. A legujabb kor rövid története. Róma alapításának legendája. Dácia és a román nép eredete.

II. évharmad. A népvándorlás és annak következményei a román népre. Első vajdák.

III. évharmad. Vlád Tzepes, Nagy István, Ráres Péter és a kegyetlen János vajda.

II. év. I. évharmad. A legújabb kor történetének ismételése, Mihály vajda élete és háborúi.

II. évharmad. A fanarioták uralkodása.

II. évharmad. Az 1848-i forradalom s az azt követő események.

Felső tanfolyam.

V. osztály. A városi elemi iskola IV. osztályának tananyaga.

3. Falusi alsó elemi iskola.

A II., III. és IV. osztályok mint a falusi felső elemi iskola ezen osztályaiban a III. és IV. osztályok összefoglalandók, két évre váltakozóan beosztott tananyaggal.

A III. és IV. osztályokban a falusi felső elemi iskola V. osztályában is, kellő előkészítés után évharmadonként egy-egy történeti tárgyú írásbeli dolgozat készíttetik.

Triff Gábor.

(F o l y t a t j u k.)

I R O D A L O M.

Könyvismertetések.

Emlék-album az ungvári kir. gör. kath. éneklész-tanítóképezde 100 éves fennállásának jubileumára. Közli *Kaminszky Géza* igazgató.

Az ungvári kir. gör. kath. tanítóképző-intézet, mint hazánk legrégibb ilyenmű intézete, folyó 1894. évi június 14-én tartotta meg 100 éves fennállásának emlékünnepét. Ez alkalomra készült és ez alkalomból adatott ki az előttünk fekvő, valóban gazdag és változatos tartalmú *Emlék-album*. Az Albumnak csaknem minden egyes czikke pedagógiai becsű közlemény, lapunk szűk terére való tekintetből azonban ezek mindenikének ismertetéséről le kell mondanom és egynek: «Az ungvári kir. gör. kath. éneklész-tanítóképezde történeté»-nek rövid ismertetésére szorítkoznom. A monografia számba menő és egyaránt pedagógiai és irodalmi becsű ismertetés *Kaminszky Géza* igazgató tollából került ki. *Kaminszky* a tanítóképző történetét három időszakra osztja; az első időszak az ébredés és emelkedés kora és 1794-től 1831-ig tart, a második időszak a szervezés kora és 1832-től 1862-ig tart, a harmadik a fejlődés kora, a mely napjainkig tart, vagy talán helyesebben napjainkban van. Az intézete «Ratio Educationis» alapján keletkezett, kezdetben 4—5 hónapi kurzussal és vezetői közül különösen alapítója *Popovics Demeter* és *Kricsfalusy György* pro-

inspektorok tüntek ki. Az ő idejükben az intézet nemcsak emelkedése, hanem kétségkívül akkori tanügyi viszonyaink közepett, virágzása korát is élte. Popovicsra és a képző hazafias multjára jellemző, hogy a tanítónövendékekről szóló kimutatásait nem latin, hanem magyar nyelven szerkesztette. 1831-ben a kormány beszüntette a pro-inspektoratust, a képző fentartásának gondja tehát az egyházmegyére maradt. Ettől kezdve az intézet jó ideig csak tengődött, míg Csurgovits János igazgató erősebb kezekkel nem fogott a szervezéshez 1841-ben. Érdekesek ezen időből a tanodai törvények, a melyek, míg egyrészt megjelölik az intézet célját, másrészt meghatározzák a növendékek összes iskolai- és magánéletre vonatkozó kötelelességeit. Ezek a törvények oly körültekintők és részletesek, hogy ma is figyelmet érdemelnének. 1844-ben az eddig egy évfolyamú intézet két évfolyamúvá alakult át és megfelelő tantervet kapott, a nyomasztó anyagi körülmények és gyakori tanárváltozások miatt azonban kellőleg fellendülni nem tudott. A fordulat 1862-ben következett be, a mikor az intézet tanárai javított fizetést és maga az intézet tanügyi felszereléseket kapott. Ezen időben Lichvártsik Mihály vette át az igazgatást, kinek törekvései azonban nem jártak a kívánt sikerrel, mert saját egyházi felsőbbségével ellentétbe jutott. Nagyobb sikerrel fejlesztették az intézetet Drohobeczky Gyula (jelenleg kőrösi püspök) és a mostani igazgató. Így 1873-ban az intézet három évfolyamúvá lett, 1883-ban gyakorló-iskolát kapott és teljesen magyar tannyelvűvé lett, ugyanakkor már tápintézete is volt, végre 1886-ban új épületben internátussal lón berendezve. Azonban a Kaminszky által feltüntetett fejlődés, az egyes igazgatók kifogástalan buzgósága ellenére is oly lassú volt, hogy az intézet körül talán több e tekintetben a teendő ma, mint valaha. Az igazgató maga sorolja fel ismertetése végén a legközelebbi jövő teendőit, a melyek között ott szerepelnek: állandó tanerők alkalmazása, a képző 3 évi tanfolyamának 4 évre való felemelése is. Valóban legfőbb ideje annak, hogy a tanügyi kormány se hunyjon többé szemet a magyar tanítóképzés szegényletes elmaradottsága felett, hanem legyen azon, hogy ezek a feladatok úgy Ungvárott, mint másutt, csakugyan a legközelebbi jövőben megoldassanak. Kaminszky igazgató ismertetése egyuttal világot vet a magyar tanítóképzés fejlődésére általában is. Nagyon kívánatos volna, hogy példája nyomán hazánk többi — főkép régi multú — tanítóképzőinek története megírassék s ezzel mód nyujtassék a magyarországi tanítóképzés történetének megírásához.

Az Emlékkönyv még a következőket tartalmazza: Jubileumi Emlékbeszéd Kaminszky Géza igazgatótól; *«Tapasztalati útmutatás a gyermeknevelés napsszamosainak»*, Tihanyi Domokostól; *«A könyvtárakról»* Roskovic Emanueltól; *«Az ifjusági önképzőkről»*, Melles Gyulától; *«A ének és zene tanítóképzőnkben»*, Dudinszky Istvántól; *Emléksorok* Hrabár Basiltól; *«Felszavunk»* (vers) Kaminszky Gézától; *Iskolai közlemények*. — A tanári testületnek hat tagja van, négy áldozár és két világi, kik közül az egyik rajztanár, a másik pedig már 32 éven szolgálja az intézetet. — Az Emlékkönyv közli az

1839. évtől az intézet által képesített tanítók névsorát, ezek száma 1069. Az intézetnek az 1893/94. tanévben 3 évfolyamban az év végén 98 tanítványa volt. A tanári könyvtárban 724 mű 883 kötetben volt elhelyezve.

Az Emlék-Albumot 14 kép, részint arczkép, részint az intézetet és annak belső életét feltüntető fénykép díszíti és teszi változatosná. — Ára 2 korona és a tiszta jövedelem a tápintézet alapjához csatoltatik. A könyvet tanári és tanítói könyvtárak számára, tanároknak, tanítóknak és tanügybarátoknak jó lélekkel ajánlhatom.

Mohar Fózsef.

Paedagogiai zsebnaptár az 1894/95. tanévre. Tanárok, tanítók, tanítónők, tanítónövendékek es felsőbb leányiskolai tanulók használatára. Szerkesztette *Orbók Mór* kép. tanár. Kiadja Singer és Wolfner könyvkereskedése. Ára kötve 66 kr.

Ezen zsebnaptár mind alakjánál, mind tartalmánál fogva a tanítók és tanárok legkedveltebb naptára, igazolja ezt az a körülmény is, hogy immár kilenczedik évfolyamába lépett. A naptári részen kívül ezuttal is vonalozott rovatokat, a felséges uralkodóház, a vallás- és közoktatásügyi miniszterium, a közoktatásügyi tanács és az összes iskolák, tanárok és tanítók, cím és névjegyzékét, az állami polgáriskolai tanítók és tanítónők rangsorozatát, a hazai tanügyi lapok repertoriumát, Dr. báró Eötvös Loránd, Pulszky Ágost dr., Szuppán Vilmos, Sziber Ede és Kosztka Mihály életrajzait tartalmazza. A naptár szerencsésen választja ki és csoportosítja azon adatokat, a melyekre tanárnak és tanítónak szüksége van, szinte nélkülözhetetlenné azonban kétségkívül a benne levő teljes tanügyi czimtar teszi; azért nagyon sajnálatos, hogy a szerkesztő a különben igen ügyesen szerkesztett naptárnak épen ezen részére nagyobb gondot nem fordít s nem teszi azt teljesen megbízhatóvá. A naptárt az igen tisztelt kartársak szíves figyelmébe ajánlom.

Mj.

EGYESÜLETI ÉLET.

Felhívás az egyesület tisztelt tagjaihoz.

A Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesületének választmánya f. é. október 22-én tartott ülésén az egyesület folyó iskolai évi munkarendjével foglalkozván, elhatározta, hogy tekintettel a tanítóképzés fokozatos és rendszeres fejlesztésének elvére, a f. é. márczius 18—20-dik napjain tartott közgyűlés s az augusztus 20-án Debreczenben tartott nagy választmányi gyűlés határozataira, főképen a következő tételekkel fog foglalkozni:

1. Első teendőjének tartja a választmány a tanítói könyvtár létesítésének módzatait megvitatni s ez ügyben a magas kormányhoz felfolyamodni.

2. A már kész képzőintézeti tantervhez módszertani utasítások készítését tervezik, azért abból a célból, hogy ezen munkálatok elkészí-

tését támogassuk, sürgessük s egyáltalában a tanítóképző oktatás javítása, fejlesztése érdekében: foglalkozni fogunk a tanítóképző-intézeti tárgyak módszerének megvitatásával és pedig első sorban a nevelés-tannak és a magyar nyelv tanításának módszerével.

3. A debreczeni gyűlés határozatához híven meg fogjuk vitatni a magyar nyelvnek a nem magyar ajkú népiskolákban való tanításának módszerét, valamint az ezzel összefüggő szervezeti ügyeket a Krausz Sándor tagtárs munkálata, valamint a debreczeni gyűlésben felmerült eszmék alapján. A szervezeti tételék egymásután fognak tárgyalatni s első sorban az országos képesítő vizsgáló bizottságok esetleges létesítésének módozatai és részletei fognak figyelemben részesülni.

4. Ugyancsak a debreczeni gyűlés határozata szerint foglalkozni kíván a választmány a tanítóképző-intézetek elhelyezésével, egyelőre tekintettel az állami tanítóképző-intézetekre.

5. A f. é. közgyűlés határozata értelmében szükségesnek tartja a választmány, hogy az egyesület a tanítóképző-intézeti tanárképzés ügyével is foglalkozzék. A választmány azonban nem óhajtja éppen ez ügyben a részletek végleges megállapítását siettetni, másrészt az ügy további megvitatásánál a kérdés lényegére és nem mellékkörülményeire kívánja a fősúlyt fektetni, vagyis nem a helykérdést, hanem a tanárképzés elméleti és gyakorlati követelményeit, például a tantárgyak csoportosítását, a tanerők számát, a képzés irányát, (szemináriumi képzés, tanszabadság) kellékeit, a képesítés módozatait kívánja kiemelni s megvitatni, valamint a tétel kellő kidolgozásának előkészítése érdekében a hazai és külföldi államok tanárképzését megismertetni.

A választmány határozatai értelmében azon kérelemmel fordulunk az egyesület tisztelt tagjaihoz, hogy eme tételéket, vagy azok egyikét-másikat behatóan tanulmányozván, tanulmányaik eredményét összefoglalni s akár a választmányban, akár a közlönyben előadni sziveskedjenek. Megjegyezni kívánjuk, hogy az egyesület munkásságának nem korlátozásáról, hanem irányításáról van szó. A tagoknak jogában áll a tanítóképzés bármely közérdekű ügyének tárgyalása, de éppen a siker érdekében kívánatos a munkásságnak a megjelölt tételék megvitatásában való egyesítése.

Ismerve a tagtársak törhetetlen munkakedvét, reméljük, hogy ez évben fokozott hévvel fognak fáradozni a tanítóképzésnek kevésbé méltányolt és fejlesztett ügyének előmozdításán s hívek maradnak ez évben is egyesületünk hagyományos munkás szelleméhez. Gyűjtsük szorgalmasan a mézet, a melyből hazánk népoktatása gazdag és erősítő táplálékot szerezhesse!

Budapest, 1894. november 6-án.

Péterfy Sándor,
elnök.

Nagy László,
titkár.

Adakozzunk Komócsy József síremlékére!

A választmány határozata értelmében közöljük a Petőfi-társaság felhívását a Komócsy József síremlékére teendő adakozások érdekében és felhívjuk tisztelt tagtársainkat, hogy járuljanak bármi csekély adományaikkal Komócsy József síremlékének felállításához. Komócsy Józsefet nemcsak a költők tekintik magukénak, hanem mi is, tanítók s tanítóképzők. Ő mint tanítóképző-tanár kezdte nyilvános pályáját s egész életét át megtartotta érdeklődését, lelkesedését a népoktatás, a tanítóképzés iránt, a mit azzal is tanúsított, hogy a Magyar Tanítóképzőnek munkatársává szegődött. Mikor már a nemzet ünnepelt költője lett, akkor is szívesen időzött a tanítói körökben s szívesen foglalkozott a népneveléssel. Az ő Istentől ihletett költészete gyakran adott szárnyakat a tanítók körében felmerült eszméknek, gondolatoknak s az ő lángszava győzelemre vitte azt az ügyet, a melyért a tanítóság megfeszített erővel gyakran hiába küzdött, fáradott. Ő érezte, tudta, hogy költő és tanító útjai egymás mellett visznek s csak egymást támogatva haladhatnak biztosan felfelé, a merre a fenséges, a dicső eszményi cél vonz. Legyen abban az emlékköbön, a melyet a hálás költői nemzedék emel sírján, az ő életének, tevékenységének kettős volta megtestesülve: adjuk filléreinket az emlékkő felállításához s bizonyítsuk be ez által, hogy osztozunk a hálás kegyeletben a költőkkel az iránt, a ki költő és tanító volt egyaránt!

* * *

A magyar irodalom és közélet egyik kiváló alakja, Komócsy József hunyt el f. év június hó 19-én, életének virágzó korában.

A Petőfi-társaság, melynek a boldogult évek hosszú során át rendkívül tevékeny tagja és alelnöke volt, több tisztelőjének felhívására is a gyászest után legelőször tartott ülésén egyhangulag elhatározta, hogy Komócsy Józsefnek közadakozásból díszesebb síremléket állíttat fel.

Budapest székesfőváros közönsége megtisztelte közéletünk e derék férfiának emlékét azzal, hogy a kerepesi-úti temetőben díszsírhelyet engedett át számára. Mi azt hisszük, Komócsy működése méltó arra is, hogy síremlékét közadakozás útján állítsuk fel.

A Petőfi-társaság megbízásából alulírott bizottság felkéri ezek alapján az elhunyt költő tisztelőit, különösen pedig a Petőfi-társaság iránt oly nagy érdeklődést tanúsító művelt hölgyeket, hogy a síremlék javára gyűjtsenek és adakozzanak.

Az adományok az egyes lapok szerkesztősegeihez avagy közvetlenül a Petőfi-társaság pénztárnokához, Jeszenszky Danó kir. közjegyzőhöz (Budapest, IV., Koronaherczeg-utca 8, Harisch-bazár) küldendőek be legkésőbb a jelen év végeig. Az eredményről nyilvánosan fogunk számolni s ezért a gyűjtő-íveket kérjük ez év végeig okvetlenül visszaküldeni.

Budapest, 1894. október hóban.

A Petőfi-társaság által kiküldött Komócsy-síremlék-bizottság:

Fókai Mór, Jeszenszky Danó, György Aladár.

Halmi Béla †.

Egy szép reményekre jogosult ifjút ragadott ki az irgalmatlan halál sorainkból. Halmi Béla, a temesvári áll. tanítóképző rajz- és ipar-tanára, élte virágjában, 23 éves korában hosszú szenvedés után f. évi szept. hó 17-én meghalt.

Halmi pályája kezdetén állott. Alig egy éve, hogy a temesvári tanítóképzőben megkezdte működését s mindjárt nehéz feladatot kellett megoldania. Az intézet a múlt tanév elején állíttatott fel s a szervezési munkálatokból ő is kivette a maga részét. Halmi ekkor 22 éves volt. Néhány hónappal azelőtt kerülvén ki a Paedagogiumból, tapasztalatokra még nem támaszkodhatott s azért szorgalmas tanulmányozás és szakadatlan munkálkodás által igyekezett ismereteit annyira kiegészíteni, hogy kötelességének megfelelhessen. S meg is tudott felelni.

Mint belakó tanár az internátusban lakó ifjúság nevelésében is résztvett s az ifjúságnak a szó legnemesebb értelmében barátja volt. A legnagyobb készséggel, sőt örömmel szolgált a hozzá forduló ifjaknak útmutatással, tanácsal. A mikor pedig neki volt szüksége tanácsra, útmutatásra, nyíltan és tartózkodás nélkül fordult főlebbvalóihoz s kartársaihoz s minden útbaigazítást köszönettel s hálával fogadott.

Nyílt s szerény modorával megnyerte mindazok rokonszenvét és becsülését, a kikkel hivatalosan vagy barátságosan érintkezett.

Halmi a vakáció legnagyobb részét szülőföldén, Új-Hután, Diósgyőr mellett a szülői háznál töltötte s már otthon kezdett betegeskedni. Rosszulléte daczára elment Debreczenbe a tanítóképző tanárok gyűlésére, kötelességének tartván azt, hogy mint új ember bemutassa magát kartársainak s viszont velük megismerkedjék. A gyűlés után Temesvárra érkezvén, a betegség letette lábáról s néhány napig az intézetben levő lakásán az igazgató nemesen érző nejének gondos felügyelete alatt ápoltatott, majd, mikor az orvos a betegség veszélyes jellegét felismerte, a városi kórházba vitette. Itt Halmi edzett, erőteljes ifjui szervezete három hétig állott ellen a hagymáz emésztő támadásának, míg végre a kegyetlen halál kioltotta rövid életét.

Temetését az intézet tanári kara rendezte s az ifjúság is díszes koszorút helyezett ravatalára s kalapján gyászszalagot viselt. A temetésen jelen volt a megboldogultnak fájdalomtól megtört édes atya is, a ki benne élte büszkeségét s vigaszát veszítette el, mert 13 gyermeke közül ez volt egyetlen fia, ki ernyedetlen kitartással folytatott tanulmányai után szép állást tudott magának kivívni.

Temetése szept. 19-én volt s ezen a temesvári összes tanintézetek képviselve voltak.

A sírnál az intézet igazgatója s egy növendék mondtak a tanári kar, illetőleg az ifjúság nevében megható gyászbeszédeket.

Áldás és béke lengjen porai felett!

R. B.

Helyreigazítás.

A tanítóképző tanároknak f. év aug. 20. tartott nagy választmányi üléséről felvett jegyzőkönyvben a következő szavak tulajdonítatnak nekem (l. a M. Tanítóképző VIII. füzetének 555. lapját):

Mócsi Antal (Kalocsa) elnök félreértést lát az előbbi felszólalásban s azt hiszi, hogy az előadó javaslatai is kíméletben tartják a felekezetek törvényadta jogait; a szóló különben kijelenti, hogy «nem látja egyháza autonómiáját sértve az országos tanképesítő bizottságok által.»

A ritkítva szedett sorokat nem fogadhatom el magaméinak; mert én lényegileg azt mondtam: «Buzgó híve vagyok egyházamnak, de én is szeretem hinni, hogy hitsorsosaim hasonlóképpen vélekednek, nem látnék abban egyházamnak autonómiájára nézve sértést, ha a tanítóképzés egységesen szerveztetnék».

Világosan emlékezem, hogy minden félreértés kikerülése céljából, még utaltam is arra, hogy valamint a népoktatási törvény meglehetősen részletességgel szabja meg a feltételeket, a melyek betartása mellett hitfelekezetek, társulatok, sőt egyesek is állíthatnak fel nyilvános joggal bíró népiskolákat; akként lehetne és kellene intézkedni a tanítóképzőket illetőleg is.

Különben a dolog bővebb megvilágosítása céljából meg kell említenem a következőket:

Midőn a választmány a tanítóképző-intézetek elhelyezésének kérdését tárgyalta, illetve, midőn *Dezső Lajos* kartárs úr meglehetősen hosszú beszédét bevégezte, az idő már délre járt. Mint a jegyzőkönyvből is kitűnik, még több kérdés volt megvitatandó, illetve elintézendő. Tekintettel ezen körülményre s látván, hogy a kérdéshez még többen kívánnak hozzászólni, elnöki kötelességemet véltem teljesíteni és bizonyára azt is teljesítettem; midőn figyelmeztettem arra, hogy a felszólaló úr az előadót félreértette, midőn javaslataiból és előadásából a felekezetek autonómiája ellen intézett sértést magyaráz ki; figyelmeztettem továbbá, hogy eltérünk a tárgytól, ha az orsz. tanítóképesítő bizottságok kérdését tárgyaljuk. Én, mivel a felszólaló úr sértést látott a felekezetek autonómiájára nézve az előadó abbeli javaslatában, hogy a tanítóképzés országosan egységes alapon szerveztesse, erre vonatkozólag mondtam, hogy «én nem látok az egységes szervezésben sértést a felekezetek autonómiájára nézve».

Ekkor a vitát nem nyújtani, hanem rövidíteni akarván, nem adtam kifejezést az orsz. tanképesítő bizottságokat illető véleményemnek; most azonban, mivel már szóba került a kérdés, minden hosszabb indokolás nélkül, kijelentem, hogy nézetem szerint éppen az orsz. tanképesítő bizottságok által sértetnék a felekezetek autonómiája; sértetnek pedig ok nélkül. Mert ha az állam a saját érdekei szempontjából megszabja azon feltételeket melyek betartása mellett lehet csak tanítóképzőket felállítani s fentartani, és ha ezen feltételek betartását közegei által kellőképpen ellenőrizteti, a tanítóképesítő vizsgálatokon kormánybiztosai által őrökdi atöllött, hogy a jelöltek az egy-

séges szervezéssel kiszabott színvonalig emelkedjenek; akkor a tanítóképzés körül biztosította a maga részéről azt, mire szüksége van s így a végrehajtást bátran a felekezetekre bízhatja, hogy azok a tanítóképzés útján saját felekezeti érdekeiket is előmozdíthassák.

Ha az állam az itten körvonalzott határon túl megy, okvetetlenül bizalmatlanságot kelt a felekezetrél. Meggyőződésem az, hogy az állam jól felfogott érdekében nem szükséges ezen határon túl mennie; s mivel az országos állami tanítóképesítő bizottságok szervezése által túlmenne ezen a határon, ilyen bizottságok szervezését nem tudnám helyeselni.

Mócsy Antal.

Jegyzőkönyv

felvétellett a választmánynak 1894 évi. okt. 22-én tartott ülésén.

Jelenvoltak: *Péterfy* Sándor elnöklete alatt: *Sebestyén* Gyula, *Léderer* Ábrahám, *Komáromy* Lajos, *Molnár* László, *Lakics* Vendel, *Lubinszky* Emilia, *Nagy* László, *Kugler* János, *Kovács* János, *Sztankó* Béla, utóbbi jegyző.

1. Elnök melegen üdvözlővén az új iskolai évben először összehívott választmányi ülésen megjelent tagokat, a gyűlést megnyitottak nyivánítja.

2. Elnök visszaemlékezvén a választmánynak Debreczenben tartott szünidei nagygyűlésére, s annak úgy külső lefolyását, mint magát a tárgyalást illető szép sikereire, a központban tartott emez első választmányi ülésen is kedves kötelességének tartja hálás köszönetét kifejezni Debreczen város s a ref. főiskola előljáróságának a gyűlési helyiségek átengedéséért, továbbá a kiállítási rendező bizottságnak, különösbben pedig a debreczeni ev. ref. tanítóképző-intézet tanártestületének, mely kollegiális előzékenységgel, s buzgó ügyszeretettel fáradozott a gyűlés sikere érdekében; ezzel kapcsolatban köszönettel emlékezik meg általában mindazokról, kik a gyűlésen való részvételük által e sikernek tényezői voltak. Az elnöki előterjesztést a választmány helyeslő tudomásul veszi, egyszersmind Debreczen város s az ev. ref. főiskola előljáróságának a kiállítási rendező bizottságnak, különösen pedig a debreczeni kartársaknak szíves vendégszeretetükért, buzgalmukért és fáradozásaikért jegyzőkönyvileg fejezi ki hálás köszönetét.

3. Elnök sajnálattal jelenti, hogy *Samu* József nyugalmazott áll. tanítóképző-intézeti igazgató, egyesületünk érdemes tagja elhunyt. A választmány részvétellel értesült elnök jelentéséről s egyszersmind fölkéri az elnökséget, hogy a legközelebbi közgyűlésen *Samu* József érdemeit méltányló kegyeletes emlékbeszéd megtartásáról gondoskodni sziveskedjék.

4. Elnök örömmel jelenti, hogy Ő felsége a király *Sebestyén* Gyula tagtársunknak a tanítóképző-intézeti igazgatói czímet és jelleget adományozta. — A választmány lelkes éljenzéssel veszi tudomásul elnök jelentését, s egyesületünk ezen kiválóan érdemes tagjának kitüntetésé feletti nagy örömét s a megérdemelt kitüntetéshez fűzött jó kívánatait jegyzőkönyvbe határozza fölvenni.

5. Elnök jelenti, hogy a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr a Magyar Tanítóképzőben közölt tanítóképző-intézeti ismertetések mellékleteit, illetőleg illusztrációit képező chlichék költségeinek fedezésére 150 frt államsegélyt méltóztatott kiutalni. — A választmány a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úrnak ezen kiváló jó indulatáért s kegyességeért jegyzőkönyvileg is kifejezi leg-hálásabb köszönetét.

6. Nagy László főtitkár bemutatja a debreczeni nagy választmányi ülés alkalmára készített s az egyesület rövid történetét, a tagok névjegyzékét, az alapszabályoknak a tagokra vonatkozó szakaszait magában foglaló «Tájékoztató» cz. füzetet, melyet a választmány megbízásából Sztankó Béla titkár állított össze. A választmány a füzet összeállításáért Sztankó Béla titkárnak köszönetét fejezi ki.

7. Nagy László titkár a következő belépésekről tesz jelentést: Tagokul jelentkeztek: Duzs Mária kisededóvó-képző tanítónő Eperjes, Kasztelik Róza gyakorlóiskolai tanítónő Budapest, Bergmann József segédtanár Modor, a modori állami tanítóképző-intézet, a «Somogy megyei Tanítóegylet» (elnöke Bárány Gyula tanítóképző tanár); továbbá Végh Kálmán, egri érseki férfi- és nőtanítóképző tanár és székesegyházi hitszónok, Kovács Lajos és Somogyi Pál ev. ref. tanítóképző tanárok, Eötvös Károly Lajos hajdumegyei kir. tanfelügyelő Debreczenben, Bélyeky Albert felsőbb leányiskolai és tanítónőképző tanár Budapesten, Varga József felsőbb leányiskolai tanár Debreczenben, Scherer István a siketnéma tanfolyam tanára Budapesten. A választmány a jelenlevők mindenikét örömmel igtatja rendes tagjai sorába. Egyszersmind megbízza a titkárságot, hogy tagsági nyilatkozatot magában foglaló nyomtatványlapot készítsen s ezt a jelentkezőknek aláírás végett küldje el.

8. Nagy László titkár jelenti, hogy az elnök megbízásából felkérte a nagy szünet idején az állami tanító- és kisededóvóképzőkben rendezett magyar nyelvű tanfolyamok vezetőit, illetve tanárait, hogy a tanfolyamoknak leírását, a pedagógiai szempontokat kiemelve, a közlőny számára sziveskedjenek beküldeni. Azok, a kikhez fordultunk, készséggel tettek eleget a felhívásnak s a tanfolyamok leírását majdnem valamennyien beküldték. Eddig bírjuk a csurgói, dévai, lévai m.-szigeti, losonczi, félegyházi, hódmezővásárhelyi sepsi-szent-györgyi és székely-keresztúri tanfolyamok leírásait.

A választmány a titkár jelentését helyeslőleg veszi tudomásul s egyszersmind köszönetet mond a magyarnyelvi szünidei tanfolyamok igazgatóinak a jelentés beküldése által tanúsított szives figyelmükért.

9. Komáromy Lajos pénztáros a pénztár jelenlegi állásáról a következőkben foglalja össze jelentését:

I.

F. évi márcz. 18-án, a közgyűlési jelentés szerint
a pénztári készlet tett 830 frt 90 krt

Azóta befolyt:

A kiadótól szerk. díj fejében	150 frt — kr	
Kamatok	9 » 15 »	
Államsegély képző-int. épületter- vek kiadására	150 » — »	
Tagsági díjak	514 » — »	
Összesen		<u>1654 frt 09 kr.</u>

II.

Kiadások f. évi márcz. 18-ka óta:

A folyóirat kiadásaért, még pedig:

tagok utáni járulék	435 frt — kr	
ívtöbbletekért	276 » — »	
clichékért	63 » 87 »	
szedés különdíjazására	30 » 40 »	
Szerkesztői díj		200 frt — kr
Nyomatványok		95 » — »
Titkársági kiadások		40 » 29 »
Pénztárkezelési kiadások		4 » 65 »
Vegyés		10 » — »
Összesen		<u>1155 frt 21 kr.</u>

Jelenlegi pénztári készlet: + 1654·09 — 1155·21 = + 498 frt 88 kr.

III.

Az év vége előtt esedékes tartozásaink:

A folyó-irat kiadójának az évi 2. részlet	435 frt	
8 ívtöbbslet	192 »	
Nyomatványok s debr. gyűlés költs.	100 »	
Titkár és pénztáros illetéke	150 »	
Ügykezelés	70 »	
Összesen		<u>947 frt.</u>

IV.

A mintegy 947 frt tartozás fedezéséül szolgál:

Pénztári készlet	498 frt 88 kr	
A kiadótól szerk. díj fejében	150 » — »	
Jelen évi tags. díj 102 tagtól	408 » — »	<u>1056 frt 88 kr.</u>

Tehát a jövő évre valószínűen nem megyünk át hiánynyal, ha a jelen évre még be nem fizetett tagsági díjaknak 80%-a befoly.

Jelenti továbbá a pénztáros, hogy a régi, f. év előtti hátralékos tagsági díjak összege 260 frt. A választmánynak intézkednie kellene ez összeg behajtásáról.

A pénztáros a 2 évnél tovább nem fizető tagokkal szemben továbbra is fentartani óhajtja a választmánynak f. évi jan. 17-én hozott azon határozatát, hogy részükre e folyóirat megküldése felfüggesztessék.

Jelenti továbbá, hogy a tagsági díj hátralékokért a postai megbízások az illetők költségére nov. hó elején szét fognak küldetni.

Végül a következő kilépésekről tesz jelentést:

† F e l m é r i M ó z e s, áll. tkép. tanár, Székely-Keresztúr.

† S a m u J ó z s e f, nyug. tkép. igazg.

J a s k ó K á r o l y, tkép. tanár Sárospatak. (Tag volt 6 éven át).

D r. P a v e t i t s M i h á l y, nyug. tkép. tanár. (Tag volt 6 éven át).

K ö n y ö k i J ó z s e f n é, áll. tkép. tanítónő, Pozsony. (Tag volt 6 évig).

C s o n g r á d m a g y e i t a n í t ó e g y e s ü l e t, Szeged. (3 évig volt pártoló-tag).

H o l l ó S á n d o r, nyug. kép. tanár, Léva. (6 éves cyclusa betelt).

A választmány pénztáros jelentését tudomásul veszi. Az előző évi hátralékosokra nézve határozza, hogy tagsági kötelezettségeik teljesítésére ügyvéd által szólíttassanak fel; a kilépési jelentéseket elfogadja, s a f.é. januári választmányi ülésen hozott azon határozatát, hogy a két évnél tovább nem fizető tagoknak a lap mindazideig, míg tagsági kötelezettségeinknek eleget nem tesznek — ne küldessék, újból határozattá emeli.

10. Nagy László titkár előterjesztése alapján hosszas és beható tanácskozás vette kezdetét a választmány ez évi munka programjának megálapítása tárgyában. Nagy László, Péterfi Sándor, Sebestyén Gyula, Kovács János Málnai Mihály, Léderer Abrahám ismételt felszólalásai után a választmány a következőket határozta:

a) A mi az elintézés alatt álló anyagi ügyeket illeti, erre nézve fölkéri a választmány az elnökséget, hogy a depr. választmányi ülés által hozott pozitív határozatok, úgy nemkülönben az egyesület által régebben elfoglalt álláspont alapján készítse el a kérvényeket s sziveskedjék gondoskodni ezeknek illetékes helyre való benyújtásáról — figyelembe véve a székely-keresztúri tanítóképzőnek ujabban beküldött abbeli indítványát, hogy a tanítóképző-intézetben alkalmazott tanárok az ez idő szerint velük egy létszámba foglalt más intézeti tanároktól elválasztva, külön statusba foglaltassanak.

6. A tanítóképzési ügyekre nézve határozatba ment, hogy első sorban a «Tanítóikönyvtár» ügye vétessék tárgyalás alá, melyre nézve a választmány fölkéri az elnököt, mint a Tanítói könyvtár létesítésének indítványozóját, hogy a legközelebbi választmányi ülésen ezen ügyet előadni, arra nézve pozitív indítványt előterjeszteni sziveskedjék. A tanárképzés ügyére nézve határozatba ment, hogy az egyesület hivatalos közlönyében nyújtassék mód és alkalom arra, miszerint e tárgy minél behatóbban és alaposabban fejtegettesék, s megvilágítsanak a kérdésnek oly oldalai is, melyekre a közgyűlés az idő rövidsége miatt ki nem terjeszkedhetett. A magyar nyelv tanítási ügyének s ebben

az országos képesítő vizsgáló bizottság fontos ügyének úgy a tanítóképzők elhelyezésének tárgyalását a választmány igen sürgősnek tartja. Kiváncsinosnak látja azonban, hogy ezen kérdésekben a tanártestületek véleményük nyilvánítására s nézeteik elmondására szolítottassanak fel. A tikár-szerkesztő ilyen értelmű felhívás közé tételére fölkeretik.

Az idő előre haladván, elnök a gyűlést befejezettnek nyilvánítja.

K. m. f.

Sztankó Béla.
jegyző.

VEGYESEK.

Személyi hírek. A vallás- és közoktatási miniszter dr. *Bánóczi Józsefet*, a budapesti országos izraelita tanítóképző-intézethez a VII. fizetési osztály utolsó fokozatában igazgatóvá nevezte ki. Bánóczi József neve sokkal ismertebb a filozófiai irodalom és az irodalomtörténet-írás terén, minthogy az ő érdemeit elő kellene sorolnunk. Azért most csak azt emeljük ki, hogy már több év óta vezető buzgalommal és szakértelemmel, mint helyettes igazgató, az országos izraelita tanítóképző-intézet ügyeit s már ezen idő alatt is jeles érdemeket szerzett az intézet fejlesztése körül. Főleg neki köszönhető a gyakorló iskola s a gyakorlati kiképzés újra szervezése, a mit közlönyünk 1890-diki évfolyamában részletesen ismertetett egyik munkatársunk. Bánóczi József javakora-beli férfi s tőle még sokat várhatunk a tanítóképzés s első sorban az izraelita tanítóképző-intézet felvirágztatása körül. A vallás- és közoktatási miniszter a budapesti II. kerületi tanítónőképző-intézethez több tanerőt nevezett ki azon alkalmából, hogy a nevelőnői tanfolyammal kibővült; áthelyezte oda *Molnár Leontin* rendes tanítónőt a VI. ker. állami tanítónőképző-intézetből, *Watzsch Gizellát* a pozsonyi áll. felsőbb leányiskolából; kinevezte *Szőke Jolán* okl. tanítónőt ideiglenes gyakorlóiskolai tanítónővé a IX. fiz. osztály utolsó fokozatában; megbízta *Cros Adelínát* a francia nyelv tanításával, *James Annát* az angol nyelv tanításával, *Szente Pál* zenetanárt és *Kárpáti Irén* zenetanítónőt a zeneoktatással ideiglenes minőségben.

A temesvári áll. tanítóképzőben a f. tanév a rendes időben kezdődött meg. Az intézet az idén sem teljes, mert a III. osztály hiányzik. A növendékek száma 76, kik közül 55 benlakó, a köztartásont pedig 67-en vannak. A növendékek száma osztályok szerint következő: I. éves növendék van 30, II. éves 34, IV. éves 12. Anyanyelv szerint van magyar 15, német 38, román 15, szerb 7 és tót 1. — Az intézet a f. tanévben is ideiglenes helyiségben van, a mely, miután a növendékek száma emelkedett, az idén még kevésbé felel meg, mint a mult tanévben. Vigasztalásul szolgál azonban, hogy a tanítóképző saját épülete épül már, az ősszel még tető alá kerül s a következő tanévet remélhetőleg már az új épületben lehet megkezdeni. — Az intézet berendezése a mult tanévihez képest minden tekintetben bővült. Különösen kiemelendő, hogy 2 dolgozó-terem rendeztetett be kényelmes íróasztalokkal. — A tanári karban a f. tanév elején következő változások történtek: dr. *H a l a s y* Kálmán rendes tanár saját kérésére a lévai áll. tanítóképzőhöz helyeztetett át s helyére *B e r e c z* Ede, a budapesti áll. felsőbb leányiskola rendes tanára neveztetett ki; továbbá kineveztetett még *M é s z á r o s* Jenő tanítóképzői tanári tanfolyamot végzett okl. polg. isk. tanító, benlakó segédtanári minőségben.

A soproni ág. ev. tanítóképző tanárok fizetése. A dunántuli egyházkerület szép áldozatkészségéről s a tanítóképzés ügyét kellőleg méltányoló fel-fel-togásáról tanuskodik, hogy a legutóbb tartott közgyűlésén a soproni evang.

tanítóképző-intézet tanárainak fizetését teljesen egyenlővé tette a főgimnázium tanárainak fizetésével, a mikor ezeknek fizetése az államsegély következtében tetemesen emelkedett. A rendes tanárok törzsfizetését e szerint 1200 és 1400 forintban állapították meg. E törzsfizetéshez járul öt évenként öt ízben 100—100 frt korpótlék, 250 frt lakáspénz (vagy természetben lakás) s az igazgató részére 300 frt igazgatói tiszteletdíj.

De Gerando Antoniádák. «Az elemi oktatáson úgy lehetne segíteni, ha azt egészen kivétel nélkül a nők kezébe tennék le.» «Micsoda aberráció kell ahhoz, azt képzelni, hogy egy durva, faragatlan, minden művészi érzéktől tökéletesen megfosztott lény, a milyenek a képezdei tanárok általában, hatást tudjon gyakorolni egy oly kiválóan finom organizmusra, mint a milyen a nőé.» «Hanem az is bizonyos, ha már kötelességeiknek élni tudó, művészi érzékű, önfeláldozó, intelligens, egyszerű, igaz, hősieslelkű, tág láthatáru, mindent megértő nőket nevelünk, azoknak aztán megfelelő férjek is fognak kelleni.» «Magyarország legnagyobb átka jelenleg az éretlenség.» «A budapesti kultúra hamis, hazug kultúra, éppen úgy, mint házaik, a melyek nem természetből, hanem silány téglából épülnek.» «A legnagyobb mérvű erkölcstelenség és kötelességérzet hiánya uralodik az egész hivatalnokí hierarchiában mindvégig!» stb. (Nemzeti Ujság, Szept. 30).

XXXIV. Kimutatás

az okt. 6-tól nov. 8-ig befolyt tagsági díjakról.

1893. évre : Beér Ferencz, Boga Károly, Brassómezei Tanítótestület, Gyórfy Lajos (4—4 frtot).
1894. I. félévre : Huzják Lukács, Zajzon Dénes (2—2 frtot).
1894. II. félévre : Molnár Sándor, Velössy Lipot (2—2 frtot).
1894. évre : Balázs Endre, Dr. Bánóczy József, özv. Barbaró Sarolta, Báthory Endre, Berauer József, Boér Gergely, Boga Károly, Dr. Bokor József, Bpesti Wesselényi-utczai Tanítótestület, Braunhoffer József, Csongrádmezei Tanító-egyesület, Deák Lajos, Ebenspanger János, Fehérmegyei Tanítótestület, Fogarasi Jenő, Hahóthy Sándor, Dr. Halasy Kálmán, Holló Sándor, Horváth Fábrián, Hunyadmezei Tanítótestület, Kapi Gyula, Könyöki Ida, Kovács Sándor, Kugler János, Kutnyánszky Jenő, Dr. Lázár Gyula, Lázarics János, Major J. Gyula, Maros-tordai Tanítótestület, Mócsy Antal, Nenctwiczné Hoffmann Jolán, Népnevelők Bpesti Egyesülete, Orbók Mór, Papp József, Parthay Géza, Rózsa János, Schiffer Ferencz, Somogyi Géza, Somogyi Pál, Dr. Steinberger Ferencz, Strauch Gyula, Szarvas Gábor, Szováthy Lajos, Szőlösi István, Szuppán Vilmos, Toth József, Dr. Verédy Károly, Zölner Erzsébet (4—4 frtot).

Jegyz. Tisztelettel kérem azon igen tisztelt tagtársakat, a kik a «Magyarorsz Tanítók Orsz. Bizottsága» által létesítendő Kossuth-alapra egyesületünk útján gyűjtőveket kaptak, hogy a gyűjtött összeget a gyűjtőivel együtt hozzám beküldeni szíveskedjenek.

Budapesten, 1894. nov. 9.

Komáromy Lajos,
egyesületi pénztáros.